

röda rummet.



Klassfokus

Corona och klass >> Uppror >> Medelklassen >> m.m.



Kära läsare

Våren och försommaren 2020 har utmärkts av två händelser: Coronautbrottet och mordet på George Floyd i Minnesota, USA.

Gemensamt för båda är att de pekar mot djupa orättvisor i samhället, som måste förstås som en effekt av det kapitalistiska system vi lever i och den nyliberala tappning som är dess nuvarande signum. Ett flertal texter i det här numret kretsar kring dessa två händelser och erbjuder både en politisk analys och diskussion om vad de kräver av oss politiskt.

I texten *Corona, hälsa och klass – Klassen som skapat krisen är inte den som får betala* vänder sig Roya Hakimnia och Ståle Holgersen mot föreställningen att Corona är en klassblind sjukdom som utan urskiljning drabbar såväl rik som fattig. Istället visar de hur både orsakerna till, effekterna av och sättet att försöka bemöta Corona måste förstås utifrån rådande klassförhållanden och en pågående klasskamp.

Maria Sundvall behandlar liknande frågor i sin text *I dessa tider* –

Coronan, samhället och vi och menar att krisen öppnar en möjlighet för att ”förändra samhället på ett tydligare sätt än på många, många år”. På så vis kan texten läsas som en replik till Holgersens text *Krisen är ingen möjlighet, den är fienden från förra numret*.

Vi publicerar även en översättning av en samförfattad text av den marxistiska tidskriften Spectres redaktionsråd (där bland annat David McNally, vars tänkande presenterades i förra numret, ingår) om *Black Lives Matter*. Tillsammans med översättningen publicerar vi tre kommentarer, skrivna för Röda rummet, som diskuterar den politiska strategi som skrivs fram i den översatta texten.

Politisk strategi är också en fråga som diskuteras av *Framåt kamrater* som presenterar sin organisation utifrån dess framväxt, politiska grundsyn och erfarenheter av politisk kamp. Denna text är del av en pågående serie som har som syfte att presentera politiska initiativ och sociala rörelser på vänsterflanken i Sverige idag.

Vi publicerar vidare andra delen av Göran Therborns *Dagordning för en klassanalys*, där medelklassens ställning och funktion står i fokus.

Förra numret av Röda rummet innehöll tre texter om kvinnor och strejk. I det här numret fortsätter vi belysa kvinnors plats i den politiska kampen för ett mer rättvist samhälle genom Christina Schmidts text om den franska revolutionären *Olympe de Gouges*.

Anders Nilsson, som tagit flertalet av bilderna i det här numret, gick bort i april 2018. Hans insats som politisk analytiker i flera böcker skrivna tillsammans med Örjan Nyström är välkänd. Men mindre känt är att han också var en skicklig gatufotograf med förmåga att dokumentera vardagen med en varsamt forskande blick. Vi är väldigt glada att få dela den blicken med er läsare.

God läsning med förhoppning om en vilsam sommar för alla, och särskilt ni som har arbetat i vård och omsorg under denna märkliga och sorgliga vår!

>3

Corona, hälsa och klass

>7

Tesar om upproret

>10

Coronan, samhället och vi

>17

Medelklassens femton år i rampljuset

>20

Olympe de Gouges

>22

Framåt kamrater

Red.

röda rummet.

Röda Rummet är Socialistisk Politiks kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 *fjärde internationalen*). Utkommer med fyra nummer per år. Nummer 77-78 sedan starten 1997 (nummer 187-188 sedan 1969).

För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

Redaktionen: Peter Jervelycke Belfrage, Åsa Hjalmers, Evelina Johansson Wilén, Martin Kehlmeier, Patrik Vulkan, Carl Wilén, Daniel Brandell, Martin Fahlgren, Johannes Jensen, Mir Dusin Englund, Anders Karlsson, Ingemar Sandström, Jakob Sandberg och Christina Schmidt.
Ansvarig utgivare: Anders Karlsson
Grafisk form: Ulf Östman
Omslagsbild: Anders Nilsson

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg
E-post: rodarummet@hotmail.com
Prenumeration: 100 kronor för fyra nummer
Plusgiro: röda rummet 13 04 07-0
Hemsida: www.rodarummet.org
Tryck: V-Tab, 2020
ISSN: 1403-3844

Corona, hälsa och klass

– Klassen som skapat krisen är inte den som får betala

Ytligt sett kan det uppfattas som att coronapandemin drabbar såväl fattig som rik. Men i hur stämmer det med den faktiska verkligheten? Och vad är bakgrunden till den rådande situationen? Roya Hakimnia och Ståle Holgersen försöker att med hjälp av marxistiska verktyg ge en förståelse.



FOTO: Anders Nilsson



Döden är lika samhällelig som livet vi levte. Sjukdomar och hälsa, måste undersökas politiskt. Virussjukdomar är inga naturkatastrofer, de bär tydliga spår av kapitalackumulation.

"Livet för en enskild mänsklig varelse är mer värt än världens rikaste mans alla tillgångar."

– Dr. Ernesto "Che" Guevara.

ARTIKELFÖRFATTARE

Roya Hakimnia & Ståle Holgersen

Roya är läkare och Ståle är forskare i ämnet kulturgeografi. Båda är medlemmar i Vänsterpartiet samt Socialistisk Politik.

takt med att covid-19 och dess medföljande ekonomisk kris sprider sig över världen, får allt fler människor upp ögonen för att detta handlar om klassförhållanden. Under loppet av nio veckor den här våren förlorade 38 miljoner amerikaner sina jobb. På exakt samma tid tjänade världens rikaste man Jeff Bezos 334 miljarder kronor – vilket är nästan en tredjedel av den svenska statsbudgeten.

Allt fler säger också att krisen handlar om *klasskamp*. Eftersom denna kris utspelar sig med hälsan i blickpunkten är det flera marxister som diskuterar den som *kapitalet mot livet*.¹ Vi håller helt med. I denna text ska vi se närmare på vad detta kan betyda.

Med utgångspunkt i hälsa och klass ska vi studera coronakrisen utifrån tre i sig rätt olika perspektiv

1. Orsaker. Först betraktar vi djurens värld, där vi hittar reservoarer av virus som fortplantar sig med kapitalets hjälp runt om i hela världen.
2. Effekter. Sedan går vi till människorna: vilka drabbas?
3. Hantering och lösningar. Utifrån det tredje perspektivet kommenterar vi hur krisen tacklas under det rådande systemet.

Vi ska se att klass löper som en röd tråd genom alla punkter. Vad det betyder och har för implikationer, diskuterar vi i slutsatsen.

Några ord om klass

Hälsa har alltid varit nära relaterad till klass, men med covid-19 har (o)hälsa tydligt hamnat mitt i klasskampen. När en pandemi för första gången utlöser en internationell ekonomisk kris, ställer det förstås krav på såväl grundläggande marxistisk analys som förmåga till uppdateringar.

Marxismens klassanalys nöjer sig som bekant inte med att penetrera samhällets yta utan tar sitt avstamp i det ekonomiska livet och pekar på att några (som äger företag) anställer några andra (som inte äger) och genom exploatering och dominans skapas två huvudklasser: arbetarklass och kapitalistklass. Det är just i denna relation som vi hittar nyckeln till skapandet av mervärde, profit och tillväxt. Det är genom sitt *ägarskap* som kapitalistklassen kan ackumulera kapital.² Detta för marxister grundläggande synsätt får dock inte landa i abstrakta och kontextlösa analyser av ”arbetare” och ”kapitalister”, eller i en fetischering av den manliga arbetaren på fabriken. Risker i så fall är att man missar den klasskamp som utspelar sig mitt framför våra ögon.

I skarp kontrast till marxismen, vill liberaler helst inte prata om klass överhuvudtaget. När det *inte* är kris får vi besked om att alla gynnas av tillväxt. Och när det är kris upplyses vi om att alla sitter i samma båt – nu måste vi samla oss bakom regeringen i denna svåra tid.

Men om liberaler ändå pratar klass är det socioekonomiska grupper som gäller, grupper som man bara ”råkar” tillhöra, utifrån hur mycket pengar och resurser man ”råkar” ha. Detta kan kallas stratifierings-approach. Något som är snäppet mer progressivt är att prata om yrkeskategorier. Här hoppar socialdemokrater gärna på tåget, ofta inspirerade av Max Weber diskuterar man hur några grupper med resurser kan exkludera andra – till exempel att läkare håller uppe sina löner och höga status, genom att Läkarförbundet aktivt arbetar för att antalet utbildade läkare ska hållas nere.³

Detta är också viktigt, men som vi ska se, otillräckligt. Marxister har länge påpekat att exploatering är av ondo och att arbetare ska kunna äga och kontrollera allt värde de skapar. Detta är lika viktigt i dag som någonsin. Men vi måste också – inte minst i dagens situation – se klass i ett bredare perspektiv.

1) Kapitalet bakom viruset: Viral Vichy

När artikeln skrivs, nuddar de svenska

siffrorna 4000 döda i covid-19. I hela världen rör det sig just nu om 340 000 döda människor. Men när ”naturen” dödar, så kommer den aldrig ensam, den kommer med ett samhällssystem. Döden är lika samhällelig som livet vi levte. Sjukdomar och hälsa, måste undersökas politiskt. Virussjukdomar är inga naturkatastrofer, de bär tydliga spår av kapitalackumulation.

Covid -19 visar inte bara på vikten av en socialmedicinsk analys utan också av ett ekologiskt perspektiv. Vi behöver tala om en ekosocialmedicin.

FN slår fast att de dominerande orsakerna till nya sjukdomar främst kommer från förändringar i markanvändning (31%), jordbruksindustri (15%), internationell handel och resor (11%), medicinsk industri (11%), krig och svält (7%) och klimatförändringar (6%). Ätandet av bushmeat, vilket ges en oproportionerlig stor del av uppmärksamheten, står för blygsamma tre procent.⁴

Den industriella djurhållningen ökar mångfaldigt risken för att sjukdomar ska spilla över från vilda djur till människan via boskapen. När djur hålls som boskap, minskar den genetiska diversiteten, vilket skapar så kallade monokulturer som är enkla för patogener att penetrera. Djuren har vidare dåligt immunförsvar på grund av höga stressnivåer. Den snabba omsättningen av djuren och tiden till slakt, selekterar de mest robusta patogenerna. Och en överanvändning av antibiotika i djurindustrin har skapat resistent bakterier och minskat vår förmåga att bekämpa infektioner.⁵ Men vad och vem driver dessa förändringar? Som marxister måste vi gå till strukturerna, till makt och ägande. Den kommersiella djurhållningen drivs av behovet av profit i ett system som grundar sig på tillväxt. Det samma gäller för ökad avskogning, markanvändning och global handel. Det är inte grisarna själva som samlats sig i megastäder och lärt sig flyga tvärs över jorden.⁶ Med marxistiska historikern Peter Linebaughs ord: mikroparasiterna måste förstås tillsammans med makroparasiterna (samhället och ekonomin).⁷

Nästan alla fall av nya patogener föregås av en förändrad ekonomisk geografi, skriver den marxistiske evolutionsbiologen Rob Wallace: allt från Ebola och HIV, och influensa till covid-19. Många uppstår just vid gränserna för den kapitalistiska produktionens utvidgning. Den här gången var det inte direkt boskapsindustrin som orsakade pandemin. Spåren leder till vildmatsindustrin. Men, bortom orientalistiska bilder av kineser som äter konstiga djur, är vildmatsindustrin i Kina, för-

maliserad och lever sida vid sida med den konventionella matindustrin. Marknaden i Wuhan, är den största i området. När Kinas jordbruk intensifierades och liberaliserades på 1990-talet drevs de småskaliga jordbruken till att nischa in sig på att sälja vilda djur som lyxmatvaror. Detta uppmuntrades offentligt av den kapitalistiska kinesiska staten. De stora jordbruksföretagens beslagtagande av mark driver också bönderna allt närmare vildmarken och därmed närmare patogenerna hos vilda djur.⁸ En ”absolut geografi” tittar bara på var utbrotten äger rum. Men som marxister måste vi följa pengarna och makten och se på den ”relationella geografin” som sträcker sig mot städer som New York, London och Hongkong: kapitalets centrum.⁹ Till exempel har både Goldman Sachs och Deutsche Bank investerat tungt i djurindustrin nära Wuhan.¹⁰ Regimer runt om i hela världen, desamma som nu förklarar krig mot viruset, har i varje steg stöttat patogenens möjligheter att uppstå och föras vidare. Rob Wallace kallar det Viral-Vichy, en regim som samarbetar med ett virus.¹¹

2) Covid-19: den stora klassdelaren

När covid-19 kom till Europa såg det först ut som att alla drabbades lika. Madonna, med en förmögenhet på 850 miljoner dollar, satt naken i ett badkar i ett viralt klipp och pratade om corona som ”the great equalizer”.¹² Magnaten David Geffens ”självisolerade” sig på sin yacht ”Rising Sun”, som är värd sex miljarder kronor och twittrade: ”hoppas alla är trygga”.

Covid-19 sprids förvisso först via relativt privilegierade skidturister i Alperna, och i Brasilien kallades krisen ”de rikas sjuka”, eftersom det i en tidig fas var flest rika som drabbades. Bolsonaro, Trump, Trudeau testades och Prins Charles hade sjukdomen. Ingen mindre än en brittisk premiärminister var till och med nära att dö. Det är förmodligen i ljuset av detta vi måste se Madonnas konstiga video: att många privilegierade också fruktade för sina liv.

Sedan visade det sig att Covid-19 inbegrep samma klasskaraktär som många tidigare pandemier. I Rio de Janeiro blev det 63 år gamla hembiträdet Cleonice Gonçalves smittad av sin arbetsgivare som hade varit på semester i Italien. Samma dag som *han* fick svar på sitt test att han hade covid-19, dog *hon*.¹³ I USA drabbas framförallt fattiga afroamerikaner.¹⁴

I Stockholm har Rinkeby-Kista de högsta dödstalen och högst antal smittade i hela regionen. Området har mer



Socioekonomiskt utsatta exponeras för ökad risk: man arbetar oftare inom kontaktyrken, har inte samma möjlighet till social distansering (att arbeta hemifrån, ta bilen, man lever i trångboddhet), att sjukskriva sig kan bli ordentligt dyrt.

än fyra gånger fler döda än till exempel Danderyd. Några dagar innan sex svensksomalier avled i covid-19 hade Folkhälsomyndigheten slagit fast att vi inte hade någon smittspridning i samhället. Över hela världen är det fattiga, folk i fängelse, flyktingar och papperslösa som drabbas hårdast.

Mike Davis benämner det som två pandemier och två mänskligheter: en mänsklighet som är mätt och har tillgång till sjukvård – och en annan som är hungrig och saknar sjukvård.¹⁵ Två miljarder människor i det globala Syd är immunsvaga genom ständig hunger och utsatthet för andra infektionssjukdomar. Rent vatten och tvål, existerar bara för 15 procent av av befolkningen i länderna söder om Sahara. Kenya har 130 IVA platser och 200 sjuksköterskor inom intensivvården.¹⁶ I Jemen ökar covid-19 fallen i ett land med en totalt kollapsad sjukvård.¹⁷ ILO varnar att 1.6 miljarder arbetare i den informella ekonomin, vilket är hälften av den globala arbetskraften, befinner sig i direkt fara för att få sitt uppehälle helt raserat. Cirka 50 miljoner människor riskerar att dras ner i extrem fattigdom.¹⁸ Madonna tvingades radera sitt inlägg och Geffen tog bort hela sitt Instagram konto.¹⁹ Covid-19 är absolut ingen equalizer.

Forskning om influensavirus, hjälper oss förstå varför covid-19 slår hårdast mot (den rasifierade) arbetarklassen. Socioekonomiskt utsatta exponeras för ökad risk: man arbetar oftare inom kontaktyrken, har inte samma möjlighet till social distansering (att arbeta hemifrån, ta bilen, man lever i trångboddhet), att sjukskriva sig kan bli ordentligt dyrt. I nästa led handlar det om sårbarhet. Hälсотillståndet är allmänt sämre med fler kroniska sjukdomar i socialt utsatta grupper. Därutöver drabbas man ytterligare av kriskonsekvenserna såsom arbetslöshet och fattigdom.²⁰ Att det är arbetarklassen som råkar illa ut medan delar av kapitalistklassen gynnas är vanligt vid ekonomiska och ekologiska kriser. När eurokrisen slog emot Grekland 2010 drabbades miljoner människor av fattigdom och lidande, samtidigt som bostadspriserna i London steg eftersom landets rika behövde någonstans ”safe” att investera. Vid jordbävningar dör folk primärt av att byggnaderna rasar samman och men också på grund av brist på rent vatten och mat samt sjukdomar. Efter jordbävningen i Guatemala 1976, där 23.000 människor dog och 1,5 miljoner blev hemlösa, framstod det så tydligt att problemen var lika mycket sociala och politiska som naturliga, att lokala överlevande började referera till händelsen som *klassbävning*.²¹ Många kapitalister kan självfallet också förlora mycket under

en kris; såväl företag som investeringar kan försvinna. Men krisen slår kvalitativt annorlunda emot en arbetarklass som riskerar både jobb och liv.

3) Behandlingen och krishantering: ekonomin och sjukvården

Krishantering genomsyras alltid av en viss klasskaraktär. Ska staten rädda bankerna, ägarna, små eller stora företag, eller vanligt folk och vården? Bör storföretagens ägare själva skjuta till kapital? Eller bör staten, som i Spanien nyligen, nationalisera sjukhusen?

Under 2008 års kris kunde alla se att det var den galna casino-kapitalismen själv som orsakat krisen. Nu står dock varenda kapitalist som ett oskyldigt barn och menar sig vara offer för en naturkatastrof. Att ekonomin var präglad av en mängd tecken på en kommande kris även före sammanbrottet verkar alla ha glömt: allt är virusets fel.

Den generella trenden efter coronakrisen har så här långt varit att rädda bankerna och företagsägarna, snarare än själva företagen eller jobben.²² I Sverige har ägare fått krisstöd samtidigt som de kunnat ge miljarder till aktieägarna (som till exempel SKF²³). Danmark å andra sidan bestämde sig för att inte ge krishjälp till bolag baserade i skatteparadis (även om det kan visa sig vara svårt att genomföra detta).²⁴

Debatten handlar alltså om något så absurt som huruvida kapitalister kan få pengar från staten *samtidigt* som de delar ut stora bonusar eller placerar pengarna i skatteparadis. Samtidigt får människor som tillhör riskgrupper men utan möjlighet till hemmakontor, ingen ersättning och tvingas arbeta. När detta skrivs, *utreder* regeringen fortfarande en sådan sjukpenning.²⁵ Arbetare tvingas välja mellan sina liv eller löner, samtidigt som kapitalister badar i stöd utan motkompensation. Med räddningspaketen ökar också statens skulder. När dessa en dag ska betalas är det stor risk att också detta läggs på arbetarklassens axlar.

Coronakrisen bär också med sig ett fenomen inom krishantering som vi knappast sett tidigare: hur löser vi den omedelbara hälsokrisen? Samtidigt som ekonomin ska räddas ska även liv räddas. Ska vi sätta hela kapitalismen på ”hold” för att få smittan att stanna av?

I Englands steg Boris Johnson upp från sin sjukhussäng och uppmanade alla som inte kunde arbeta hemifrån att återvända till jobbet. Detta betyder, som Owen Jones påpekade, att fabriks-

arbetare, men inte chefer; städare, men inte revisorer, måste åka till jobbet, ofta med kollektivtrafik och med risk för livet.²⁶ Samma grupper som också redan är mer sårbara med fler kroniska sjukdomar.

En annan kanske mera oväntad hälsoeffekt av lock-down har varit att det i Japan i april registrerades 20 procent färre självmord jämfört med året innan, på grund av mindre jobb och skola, mindre pendling och mera tid med familj!²⁷

Covid-19 har också bjudit på en del överraskningar, som att många politiker och ledarskribenter även på högerkanten har velat stänga ner sina länder och därmed påföra massiva ekonomiska kostnader för företag och samhället. Vad som inte har varit lika förvånande är att representanter för kapitalistklassen har varit de de främsta pådrivarna för att öppna upp igen. Som i Brasilien där Bolsonaro vägrar stänga ner ”för att rädda arbetsplatser”, och liknande argument har man hört från kapitalets representanter från USA till Sverige.²⁸ Klasskonflikten kunde inte blivit tydligare när företag, som till exempel i den amerikanska köttindustrin, fortsätter hålla öppet även efter samhällets ”lockdown” för att säkra sin profit, trots att flera arbetare dött i massiva covidutbrott i köttfabrikerna.²⁹ Karantänen har i sin tur slagit hårdast mot arbetarklassens barn när skolor stängts och fall av våld i nära relationer har ökat drastiskt.

I Sverige har stat och arbetsgivare tonat ned materialbrist och resursbrist och istället gett sken av vetenskaplighet bakom minskade krav på personlig skyddsutrustning. Den kanske största skandalen handlar just om klass, när SKR, Sveriges kommuner och regioner, en arbetsgivarorganisation, utövar påtryckningar på Arbetsmiljöverket att minska kraven på munskydd för äldreomsorgens arbetare.³⁰ I USA och Tyskland har vi sett hur (tidvis beväpnade) högerextrema demonstranter har protesterat mot nedstängningen. Medan vänstern och arbetarrörelsen över hela världen generellt har argumenterat för att stänga ner oviktiga jobb och prioritera liv före profit, har den svenska vänsterns ståndpunkt avvikit genom ett exceptionellt stöd för regeringen och expertmyndigheterna. Vi har inte utrymme för att diskutera den svenska linjen i detalj, men vi anser att det står klart att den har varit otillräcklig på flera plan,³¹ och att en blind tillit till expertis döljer politiska konfliktlinjer som finns även inom medicin och folkhälsa.

En viktig faktor för krisens klasskaraktär är kapitalistklassens framflyt-



Äldreomsorgen är ett haveri, där 96 procent av kommunerna planerar att skära ned i år. Var fjärde anställd inom äldreomsorg är tillfälligt anställd och var femte timanställd, även Folkhälsomyndigheten har uppgett detta som en orsak till smittspridning.

tade positioner inom sjukvården och omsorgen de senaste decennierna. På grund av privatiseringar, New public management och nedskärningar gick sjukvården och omsorgen på knäna redan innan coronapandemin. Nio av tio kommuners budgetar gick inte ihop. Bara två av 21 regioner väntades klara budgeten 2019. På 27 år har antalet intensivvårdsplatser med respirator minskat från 4300 till under 600.³² Över 600 000 svenskar har privata sjukförsäkringar som de även mitt i en brinnande pandemi kunnat utnyttja.³³ De har inte bara fått gå före, de har fått vård när alla andra tvingats vänta på att pandemin är över. Att vi har två parallella sjukvårdssystem har aldrig varit så tydligt: det offentliga tvingas hantera pandemin med 17-timmars pass på intensiven medan de privata vårdvalen kan skönhetsoperera.

De avskaffade beredskapslagren och just-in-time systemet, visade sig vara det sista man önskar sig vid en pandemi.

Äldreomsorgen är ett haveri, där 96 procent av kommunerna planerar att skära ned i år. Var fjärde anställd inom äldreomsorg är tillfälligt anställd och var femte timanställd, även Folkhälsomyndigheten har uppgett detta som en orsak till smittspridning.³⁴

En sista aspekt vi vill nämna här är läkemedelsindustrins klasskaraktär. ”Big pharma” drivs av vinstintresset, och detta har medfört mindre intresse för att utveckla vacciner. År 2016 var ett team i USA nära ett genombrott för ett vaccin mot just coronavirus, som hade kunnat fungera även för covid-19. Då hade det redan gått 10 år sedan coronasjukdomen SARS bröt ut och minnet hade förbleknat. Ingen ville investera, så vaccinet befinner sig fortfarande i en frys i Texas.³⁵ Över 90 procent av forskningen bakom nya läkemedel kommer från statliga medel, men vinsterna tas ut av läkemedelsföretagen.³⁶ Kapitalistisk medicinproduktion är reaktiv, inte proaktiv. Att vara redo för nästa pandemi, och för säkerhets skull utveckla vacciner att ha i magasin, är oförenligt med kapitalistisk logik.³⁷ Som Eric Cazdyn har påpekat, gör Big Pharma generellt mera pengar på att hjälpa oss när vi är (konstant) sjuka, snarare än att skapa mediciner som gör att vi inte blir sjuka.³⁸

Krisens enkla och komplexa klasskaraktär

Från våra tre perspektiv ovan kan vi börja med två omedelbara observationer, nämligen att Coronakrisens klasskaraktär är komplex och att en *avgränsad* marxistisk analys om hur en

kapitalist exploaterar en arbetare inte är tillräcklig för förklara allt detta.

När vi ser på vem krisen drabbar är det mer översiktligt med en statifieringsanalys baserad på inkomst, eller indelning baserad på yrken. Även inom arbetarklassen har folk väldigt olika möjligheter till social distansering. Arbetarklassen inom äldreomsorgen och sjukvården, som inte kan arbeta hemifrån, exponeras mer, samtidigt som de har fler sjukdomar i botten. Men å andra sidan riskerar de inte att hamna i arbetslöshet på samma sätt som till exempel restaurang- eller kulturarbetare. Vidare formar rasism, migrationsstatus, genus, funktionsvariation och ålder tydligt utsatthet för såväl pandemi som ekonomisk kris, något vi inte har haft utrymme att gå in på i denna artikel.

Tittar vi på kapitalisterna, ser vi att klass kan vara komplext här också. De är i ständig konkurrens och olika sektorer kan ha olika omedelbara intressen. Det kan gå bra för vissa och sämre för andra. Kapitalisterna kan också delas in i olika grupper, baserad på sektor, storlek, klassfraktioner, organisationsform, etc. Vrider vi det ett varv till, kan ju också en småkapitalist som exploaterar fyra arbetare, ha mycket sämre hälsa än en exploaterad läkare i Danderyd.

Även statens roll i krishanteringen är komplex. Vi måste samtidigt undersöka både personliga och strukturella kopplingar mellan kapitalistklassen och staten, och samtidigt se staten som en (icke-neutral) plats för klasskamp. Så här långt är den generella trenden att staten primärt har räddat företagsägare och banker.

En liberal analys som stannar vid stratifiering kan kanske närma sig en översikt och skapa indignation över att kriserna drabbar så ojämlikt. Men sådana diskussioner äger ofta rum i ett vakuum, där det varken finns kontext eller en historisk geografi. Det är så klart ingen slump att arbetarklassen alltid hamnar under kapitalistklassen, oavsett om man stratifierar efter inkomst, förmögenhet eller hälsa. Marxister vill förstå ta ett steg vidare: vilka har orsakat stratifieringen, kriserna och ojämlikheten, och vilka äger botemedlen?

Detta *är* komplext. Men att konkludera med att något är komplext är varken intellektuellt utmanande eller politiskt relevant. Om vi tar ett steg tillbaka och ser klass på samhälls- eller nivå, så kan vi dra en mycket enkel och generell slutsats ur all komplexitet.

Frågan om ägarskap och profit binder ihop pandemin på alla nivåer, från

ökande kapitalintressen i kinesisk jordbruksindustri och utträngning av småbönder till vildmarksproduktion, till sjukvården och omsorgen som alltmer ligger hos privata ägare efter årtal av privatiseringar. Profitmotivet tvingar arbetare att gå och jobba även utan skyddsutrustning och även om de är sjuka. Jakten på profit ligger bakom såväl Big Food som Big Pharma som gör enorma vinster på vår ohälsa.³⁹ Detta drivs av en klass, kapitalistklassen. Samma klass som i andra änden drabbas *minst* av själva pandemin (genom mindre grad av exponering, sårbarhet och inte minst genom privata försäkringar).

På andra sidan finner vi arbetarklassen som har minst ansvar för krisens orsaker, men som drabbas mest av dess konsekvenser. Trots komplexiteten ovan skönjs en generell trend att ju fattigare du är, ju sämre kommer du ur krisen.

Att arbetarklassen drabbas relativt olikt av pandemin, och att det också finns individuella kapitalister som förlorar, gör inte vår huvudkonklusion mindre relevant: den klass som orsakar problemen är inte den klass som får betala.

Kostnaden kommer denna gång tydligt också med sämre hälsa, särskilt för de i riskgrupper och de med hög biologisk ålder. Detta är kapitalet emot våra liv.

Från alla de håll som kapitalistklassen attackerar våra liv, krävs ett ekologisk motstånd. Vårt mål måste vara att stoppa pandemier, genom att stötta småskaligt jordbruk i samklang med miljön och djurens rätt, övervaka ekologiska nischer, stoppa den globala uppvärmningen, och återföra hälsan och omsorgen under demokratisk kontroll. Vi måste inte minst förstatliga produktion av läkemedel och vaccin. Hälsa och ekologi är centrala delar för klasskampen i vår tid.

Men ska vi ha en politik som sätter hälsan och liv i centrum kommer vi inte undan att konfrontera kapitalet – och därmed kapitalistklassen. I en hälso-rapport från 2008 upprörde Världshälsoorganisationen (WHO) många konservativa och liberaler när de slog fast att ojämlikhet dödar i stor skala. Men enligt den spanska professorn i folkhälsa Vincente Navarro är det inte *ojämlikheten* som dödar: Det är *människorna* som producerar, reproducerar och tjänar på olikheten som dödar andra människor.⁴⁰

Då kan klasskampen börja. <<

Artikelns fotnoter publiceras på vår hemsida rodarummet.org



Vårt mål måste vara att stoppa pandemier, genom att stötta småskaligt jordbruk i samklang med miljön och djurens rätt, övervaka ekologiska nischer, stoppa den globala uppvärmningen, och återföra hälsan och omsorgen under demokratisk kontroll.

Teser om upproret Black Lives Matter!

Det amerikanska samhället skakas av stundtals våldsamma protester mot framförallt poliskårens systematiska rasism, som tog sig uttryck i mordet på George Floyd. Här publicerar vi ett uttalande om protesterna från redaktionskollektivet för den radikala tidskriften Spectre.

Vi ger vårt oförbehållsamma stöd till upproret mot polisen.

Vi är mot de våldsamma snutsvin som patrullerar gatorna, dessa terrorister som kväver och torterar svarta och färgade människor i tusental varje år, och som ingjuter skräck och utmattning i alla andra. Vi fördömer de brutala snutar som kidnappar migrantbarn och deras föräldrar, som får transsexuella att försvinna, och som lämnar döda utan namn i massgravar vid mexikanska gränsen. Vi är mot polisen och den kult av hjältedyrkan som ålägger oss att lovprisa dem vars uppgift är att hålla oss på plats. Vi fördömer ICE och gränspoliserna som skjuter våra grannar i deras egna hem, jagar arbetare på fälten och arresterar studenter i våra skolor som om de vore villebråd i en iscensatt jakt. Vi är mot snuten i Minneapolis, Los Angeles, Louisville och Detroit, i Ferguson, Chicago, Houston, New Orleans och New York, Atlanta, Oakland, Philadelphia och Memphis, ja, i varenda stad och samhälle där det står dem fritt att skjuta och döda utan rättsliga följder, vilket sker överallt, hela tiden. Dessa krafter är och kommer alltid att vara arbetarklassens fiende över hela världen.

Vi fördömer de verkliga plundrarna.

Polisavdelningarna dränerar stads- och statsbudgetar med sina allt fler önskemål om vapen, radioapparater, stridsrustningar, övervakningsutrustning, stridsvagnar och teknik, allt medan de stryper obehäpnade män med sina bara händer och knän, stryper samhällsservicen och lämnar de kvarvarande



FOTO: Anders Nilsson

utan bidrag, säkerhet eller stöd. Vi har inget annat alternativ än att slåss. Vi fördömer de plundrande chefer som utnyttjar denna desperation för att ta från oss det vi har skapat, som stjälar vår tid och vår energi, vår sömn och våra liv. Vi fördömer hyresvärdarna som gör anspråk på och kontrollerar de hus som migrantarbetare bygger och underhåller, som befäster rassegregation med hjälp av diskriminering, som kastar ut arbetare, familjer, och handikappade på gatan för att dö, och som försätter oss i konkurs och suger ut oss.

Vi är mot de som hindrar ambulanser och gör tryggheten omöjlig.

Det är de vinstdrivande försäkringsprogram som gör oss livrädda för att ringa efter ambulansen av rädsla för att bli utfattiga, som plundrar oss just när vi är som mest sårbara. Vi är mot den "sjukvårdsindustri" som gör profit på att neka människor vård och på att avskeda arbetare, sjuksköterskor, läkare, fastighetsskötare och tekniker mitt under pandemin när – eller kanske just därför att? – det är just då vi som mest behöver hjälp. Vi fördömer ett sjukvårdssystem som rutinmässigt bortser från dem som behöver mest vård, ett system som skamlöst nedvärderar svartas liv. Vi fördömer det

militariserade säkerhetssystem som kallas "övervakning", och som i bästa fall rycker på axlarna åt öppet folkmördande fascistiska medborgargården, och när det är som ärligast samarbetar med dem, detta säkerhetssystem där en polisbricka utgör ett utfärdat tillstånd för att få lov att begå rasistiska mord, där en blå uniform ger straffrihet.

Vi stöder alla de demonstranter som fullt medvetna om faran ställer sig i frontlinjen.

Om extremhögerens protester innebar att man agerade med rent förakt inför andra människors liv, så är det sociala uppror som nu sätter landet i brand en kollektiv kärlekshandling i ordets ädlaste bemärkelse. De kapitalistiska protesterna mot nedstängningen krävde att arbetare skulle offras på ekonomins altare. Men dagens uppror minns oss om Marx' åtskillnad mellan "att göra uppoffringar för samhället" och den motsatta driften mot att "offra det faktiska samhället". Att offra kapitalet istället för oss själva skulle således bli "en gemensam sak för alla människor som har vuxit ur det borgerliga systemet, ett offer som de gör till sig själva". Våra styrkor ställer sig frivilligt i frontlinjen, deras styrkor skulle gärna offra oss mot vår vilja: samhällsviktiga

”

Vi har inget annat alternativ än att slåss. Vi fördömer de plundrande chefer som utnyttjar denna desperation för att ta från oss det vi har skapat, som stjälar vår tid och vår energi, vår sömn och våra liv.

ARTIKELFÖRFATTARE

Spectre

Spectre's redaktion – Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya, Kate Doyle Griffiths, Zachary Levenson, Holly Lewis, David McNally, Charlie Post, Ashley Smithoch Vanessa Wills.

arbetare som ständigt utsätts för pandemin, de fattigaste arbetarna utan tak över huvudet eller tillräckligt med mat och omvårdnad. Deras krafter innefattar fascistiska medborgargarden, vilka öppet har firat att svarta människor har gått bort i Covid-19. De har angripit patienter och sjuksköterskor som vårdar dessa svarta, som kämpar för dem. Black Lives Matters-protesterna liknar inte alls protesterna mot nedstängningen. Dessa uppror, som drivs av samhällets mest sårbara, är en medveten kamp om att överleva. Att slå tillbaka är vårt enda försvar mot att dö av polisvåld, Covid-19 och kapitalet. Uppror är det viktigaste av alla arbeten.

Vi försvarar brännandet av polisstationer.

Polisstationer är förtruppen i det fängelseindustriella komplexet. De är befästningar på klasskrigets slagfält. Våra krafter tar över dem, utnyttjar dem och tömmer dem, delar sedan ut statens olagligt införskaffade vapenarsenal, och firar med att skjuta av fyrverkerier längs vägen innan vi bränner ner hela skiten till marken. Detta är ett uttryck för arbetarklassens alltid närvarande men vanligtvis dolda kraft att ta kontroll över sitt eget öde, trots den överväldigande styrka som ställs mot den, som ställs mot oss. Denna taktik förebådar det revolutionära krossandet av staten i sin helhet, och öppnar därmed en ny fri horisont som alla kan se framför sig. Vi stödjer aktionen när poliradion hackas och *Fuck the Police* spelas i alla hörlurar. Att driva med polisen undergräver inte bara deras känsla av rättfärdighet i brutaliteten, utan stör också deras kommunikationer, gör det svårare för dem att kontrollera oss, att skada, lemlästa och döda ännu fler personer än de redan har gjort. Störningar kan rädda liv och bejaka liv. Det är också ett viktigt arbete.

Vi välkomnar omfördelningen av varor till de mest behövande.

Det spelar ingen roll om dessa varor är mat, medicin, blöjor, kläder eller elektronik. Vi är övertygade om att de arbetare som gör plattskärms-TV inte invänder om deras produkt hamnar i händerna på folk som gör revolt mot statligt sanktionerade mord. Vi stöder Target-arbetarna som försvarade upploppen samtidigt som en Target-butik i Minneapolis brann ner till grunden. Target suger ut sin personal, har regelbundet och vårdslöst utsatt dem för viruset, och har uttryckt förakt mot deras liv. I denna speciella stad skänkte Target 300 000 dollar till stadens polisavdelning för att instal-

lera övervakningskameror i ett centralt område som omfattar 40 kvarter. De finansierade ett kriminaltekniskt laboratorium på sitt eget område för att få fram högupplösta bilder från övervakningsbilderna. Det är inte att undra på att våra styrkor jublade när byggnaden slukades av flammorna. De har satt i system att betala ut en alltför låg lön, de lämnar oss att klara oss själva, de stjälar vår arbetskraft och kallar det profit, och sedan har de fräckheten att ge dessa pengar till de som trakasserar oss, misshandlar oss, förföljer oss och dödar oss?

Fönster kommer att krossas. Det förväntar vi oss.

Det är inte våra fönster. Det är inte överraskande att de som tittar in genom fönstren utifrån gatan och kämpar för att ha råd med basala nödvändigheter och de torftiga nöjen som kapitalismen erbjuder vill bryta ner dessa hinder. Vi bombarderas konstant med bilder av varor ända tills vi aktivt önskar dem. Men trots att det är vi själva som producerar dem har vi inte råd med dem. De som tillbringar sina liv bakom dessa fönster med att för en minimilön sälja och packa dessa varor vill givetvis bryta ner dessa hinder. När folk utesluts från att gemensamt dela ut vad de producerar, så har de inget intresse av att skydda det som under så lång tid har stulits från dem. Skål för att slå sönder dessa hinder.

Vi kräver rättvisa.

Vi kräver rättvisa för George Floyd, Breonna Taylor, Atatiana Jefferson, Ahmaud Arbery, Mike Ramos, Tony McDade och de hundratals svarta som polisen har mördat bara i år, de många tusen som har mördats detta decennium och de många miljoner som har mördats sedan början av detta amerikanska projekt, som har sitt ursprung i plundring av jord och arbete. Vi vet att rättvisa inte kommer genom att låsa in en polis som har begått mord. Den kommer inte genom att låsa in alla poliser som begår mord. Rättvisa kommer när vi gör slut på polisbevakningen som sådan, och avskaffar systemet med privat äganderätt och utsugning som polisen har till uppgift att försvara.

Vi är fullt medvetna om att vi kan förlora slaget i kampen för att vinna kriget.

Men vi är förvissade om att den på samma gång samordnade och spontana aktivitet som har uppstått under denna kris – hundratals vilda strejker, tusentals människor på gatorna, miljoner

i hyresstrejk – formar en solidaritet mellan raser och sektorer, samtidigt som den konkret visar vilken kraft som finns i arbetare som organiserar sig. Oavsett utgången är vi en del av en sjudande kamp, vars like vi inte har sett på flera generationer i USA. Som Rosa Luxemburg uttryckte det strax innan hon mördades: ”Denna motsättning mellan uppgiftens intensitet och de bristande förutsättningarna för att lösa den under den revolutionära utvecklingens begynnelsefas resulterar i att de aktuella revolutionsstriderna formellt sett slutar med nederlag. Men revolutionen är den enda form av ’krig’, där slutsegern endast kan vinnas genom en serie ’nederlag’, och även detta utgör en av revolutionens särpräglade livsbetingelser.”

Vi stöder livets oordning framför den kapitalistiska dödliga ordningen.

Mordet på George Floyd har tvingat fram ett dystert omkväde som Covid-19 bara har intensifierat: ”jag kan inte andas” har varit de sista orden från ett tyvärr oöverskådligt antal människor, även om vi aldrig slutar att räkna och alltid minns dem, vi har dem alltid i våra hjärtan. Upproret kommer inte att vara över förrän vi alla kan andas: inga kängor eller knän på halsar, inga sjukhus utan skyddsutrustning, ingen förorenad, cancerframkallande luft, ingen ska behöva hålla andan medan vi väntar på att höra från våra nära och kära och kamrater på gatorna, som är sjuka eller bara är på väg hem från arbetet eller är ute på en joggingtur.

Vi vet att det är farligt att slå tillbaka, men vi vet också att det är ännu farligare att inte göra det.

Vi har förstått att Nationalgardet tränger in i städer medan vi skriver detta. Vi vet att den enda vägen ut ur kapitalismens kris och den dödsfälla den har byggt för världens arbetarklass i och med Covid-19, är massrevolt, klasskamp, och den solidaritet som vi ser på gatorna när demonstranter delar ut masker, när busschaufförer vägrar hjälpa till med eller medverka till arresteringar eller transportera poliser, när vilda strejker stänger ner dödliga fabriker, när arbetare omvandlar sina verktyg för de uppgifter som nu står inför dem. När vi bestämmer oss för att det är vi som bestämmer, då skymtar en ny epok vid horisonten. Och vi måste bestämma oss snart, för vi har inte många generationer kvar för att avvärja en miljökatastrof som hotar att utrota alla jordens arter.

Vi tror att "man kan aldrig veta".

I C L R James dödsruna över sin adept Walter Rodney parafraserade han Lenin och citerade Marx. Dödsrunan var så skoningslös att den nästan verkade vara ett försök att i en gest av kritik väcka Rodney tillbaka till livet: ”Den 22 januari uttryckte Lenin oro för att han kanske inte skulle leva länge nog för att uppleva revolutionen. Men i mars skedde den. Jag undrar om ni förstår vad detta betyder. Det är vad som hände Lenin. Man kan aldrig veta. Marx uttryckte det så här: ’Revolutionen kommer som en tjuv om natten.’ Och Lenin hade ägnat hela sitt liv åt detta. Walter förstod aldrig riktigt detta, han var inte medveten om det.”

Vi vet att *spöket*, arbetarklassens makt, kommunismen, alltid är en "tjuv om natten".

Och inte bara en tjuv, det är också en plundrare, en upprorsmakare, en som strejkar olagligt, en illegal invandrare, en transperson, en sexarbetare, en papperslös eller någon som saknar bakgrund, en förrädare mot nationen, mot vitheten, mot makt, och mot privilegier. Hon är en häktad, en asylsökande, hon är på fel plats och från fel samhällsklass, respektlös mot rang och titel, en skam för all sorts anständighet. Vi vet att arbetarklassen bara gör revolution när den lever, andas och kämpar för att göra det, när den blir något nytt, under omständigheter som vi aldrig kommer att eller kan välja.

På våra sidor kommer vi att ge utrymme för att dokumentera, tänka igenom och kämpa jämte alla kämpar och organisatörer, aktivister och ledare, trender, teoretiker och läsare som räknar med att förvandla farliga tider till en ny epok, där svarta liv inte bara kommer att betyda något, utan också frodas, där polisen bara är ett dammigt tittskåp i ett museum av historiska tragedier. Vi förbinder oss att vara kamrater med ärliga aktivister som strider för ett framtida fritt samhälle, och att vara solidariska inför allt som komma skall. <<

Ur Spectre, 2 juni 2020
spectrejournal.com
Översättning från engelska: Göran Källqvist

Kommentarer till Tesar om upproret

Spectres uttalande om Black Lives Matter utmynnade i en diskussion som ett flertal medlemmar i Socialistisk Politik har deltagit i. Genom att publicera några inlägg från debatten vill vi öppna upp för en fortsatt diskussion och gemensam reflektion kring motstånd och strategi idag.

Kommentar I

Lars Henriksson

Jag ser en del problem med Spectres teser. Självklart inte stödet till protesterna mot det rasistiska våldet. Inte heller försvaret av att någon polisstation bränts ner i vreden över årtal av trakasserier från en militariserad poliskår. Däremot när de entusiastiskt beskriver detta som en taktik som förebådar det ”revolutionära krossandet av staten i sin helhet”. Jag är ingen USA-expert men jag betvivlar starkt att denna ”taktik” förebådar ett krossande av den borgerliga staten. Jag är tveksam till att ens kalla det ”taktik” – alltså hur de som kämpar på bästa sätt använder sina styrkor i ett givet läge. Detta är inte detsamma som vredesutbrott. Historien utvecklas ofta i språng och kast, inte sällan bryter revolter fram när vi minst anar det, men det är inte troligt att ett sådant revolutionärt medvetande skulle uppstå i stora kretsar i en arbetarklass som bara i undantagsfall har förmått göra effektivt motstånd i de mest näraliggande och enande frågorna och där den fackliga organisationsgraden har backat till 1800-talsnivå.

När författarna menar att sådana aktioner ”öppnar en ny fri horisont som alla kan se framför sig” tror jag de förväxlar sina egna förhoppningar med den nivå av medvetande och organisering som finns i den breda arbetarklassen. Det blir en ultravänsteristisk syn på kamp där ”de mest radikala” genomför ”exemplariska aktioner” som ska ”väcka massorna”. En anarkistisk dröm som idealiserar alla konfrontationer utan att analysera läget eller vilka metoder och krav som kan skapa den enhet som för rörelsen framåt och verkligen utmanar makten.

Vi ska inte falla i motståndarens fälla. Debatten ska inte handla om de få fallen av plundring, förstörelse och andra uttryck för den berättigade vreden. Även om sådant troligen försvårar breda mobiliseringar står de helt i skuggan av det dagliga statliga våldet. Men författarnas bild av plundring som ”omfördelning av varor till de människor som behöver dem” skulle vara en rimlig beskrivning av bröduppror men blir snarast patetisk när det gäller elektronikaffärer.

Socialister behöver hålla huvudet kallt, i synnerhet när det hettar till.

Det finns inga färdiga mallar, att stötta dem som kämpar och själva delta är alltid den första regeln. Men vi är också skyldiga att, ödmjukt lyssnande, försöka använda de arbetandes historiska erfarenheter i dagens strider. Olika typer av våldsamma uppror har kantat de förtrycktas kamp och har lett till olika resultat. Jag tänker inte sitta i tryggheten framför min dator i Sverige och säga vad som ska göras på Minneapolis gator, men vrede är inte taktik och ”exemplariska aktioner” är en dålig strategi.

Kommentar II

Ståle Holgersen

I en tid då vänstern ofta är rätt akademisk och ängslig för att inte göra något fel, är det förfriskande att läsa en text som inte drunknar i försiktighetsåtgärder. Jag tycker texten är fantastisk: skriven av lärda teoretiker, men den ligger i sin form någonstans mellan en politisk intervention och en dikt av Athena Farrokhzad.

Det finns mycket att säga om innehållet. Några delar skulle jag själv skrivit annorlunda; till exempel skulle jag betona att klasskampen, inte minst på grund av klimatförändringarna, måste ske både utanför och inom staten. Här vill jag bara kort lyfta två spänningar som texten och upproren i USA tvingar oss att reflektera över, och som jag menar vänstern måste lära sig att leva med – snarare än att undertrycka.

1) Spänningen mellan klass på och utanför arbetsplatsen. Motståndet mot den härskande klassen kan börja på väldigt olika sätt: ena dagen tar fransmän på sig gula västar och stoppar trafiken, andra dagen är det kamp emot fossilgas, tredje dagen Black Lives Matter. Detta är så klart tre olika exempel med sina egna historier, men allt motstånd som har potential att bli samhällsförändrande kommer från sådana specifika platser. Organisering på arbetsplatser kommer alltid vara helt centralt för den socialistiska kampen, men ska vi lyckas vinna måste vi se klasskamp också när den ligger inbäddad i andra frågor. Både klassreduktionism (allt handlar enbart om klass) och identitetspolitik (allt handlar enbart om mig) måste förkastas.

Den amerikanska arbetarklassen har successivt förlorat i decennier – den svarta delen mera än vita och latinos. Vissa socialister väntade tålmodigt på att klassmedvetandet skulle återkomma och att traditionella fackföreningar återigen skulle ta ledningen i kampen. Men responsen kom att artikuleras på ett helt annat sätt: mot det mördande rasistiska polisvåldet. Klass och rasism samverkar, och visar att dialektik inte (bara) är teori – det är också verklighet.

2) Spänningen mellan det spontana och det organiserade. Så länge den härskande klassen förtrycker människor i alla världens hörn, kommer responsen underifrån alltid att ta form av både organiserad, systematisk kamp och vilda uppror, spontana protester, galna kravaller. Kapitalismen producerar till exempel absurda mängder med varor och reklam, och samtidigt också fattigdom och arbetslöshet. Från detta skriver socialister sina analyser om överproduktion, men när fenomenen också möts fysisk och konkret i samma städer hade det varit väldigt konstigt om det inte också blev plundring av shoppingcentra.

Det spontana skapar egna dynamiker som måste erkännas snarare än stoppas. Den energin, solidariteten och politiska medvetenheten som kan komma ur sådana – lagliga och olagliga – demonstrationer som vi har sett både i USA och Sverige, kan som bekant inte skapas genom tusentals seminarier på ABF-huset. Huruvida det leder till faktiska framgångar beror i stor grad på om rörelsen kan hitta kontaktytor till andra rörelser, radikaliseras på vägen och gå i en konstruktiv riktning. Det spontana och det organiserade måste finna varandra. Jag läser texten i Spectre som en medveten intervention precis här.

Kommentar III

Rut Elliot Blomqvist

I de politiska sammanhang där jag är aktiv präglas debatter ofta av etablerade ståndpunkter om strategi – ståndpunkter som bygger på de teorier om vad som driver historisk förändring som politiska rörelser tidigare utvecklat. När jag tagit del av olika reaktioner på den här texten har också den tendensen blivit tydlig. För att uttrycka

det polemiskt finns det en rad käpphåstar som de som är skeptiska till Spectres teser tar för givna. De handlar om sådant som ickevåld som överordnad metod, fackföreningsorganisering som huvudsaklig politisk bas eller skepsis inför den frihetliga vänstern. Medan alla sådana ståndpunkter har poänger och kommer ur erfarenheter som det är viktigt att idag lära av, kan de också vara enögda och okänsliga för vad som är nytt i dagens situation.

Här vill jag återknyta till något som kom upp i ett samtal med några kamrater för ett tag sedan kopplat till uppror i Chile: en utgångspunkt måste vara att vi inte vet hur revolutionära krafter kan komma att mobiliseras idag.

Att många trots det invänder mot en text som denna med att ta upp sina vanliga positioner visar på att det finns ett behov inom all vänsterorganisering av att aktivt utveckla nya perspektiv och skapa nya breda forum för folkbildning och diskussion (bortanför det hopplösa klimat som råder på sociala medier). Ett sådant arbete kräver en respektfull attityd gentemot så kallade ”nya sociala rörelser” från 60- och 70-talen fram till idag och ett intresse för allt ifrån autonoma marxistiska och anarkistiska teorier och taktiker till våldsanvändning till det som ofta avfärdas som identitetspolitik.

Jag uppfattar det som att Spectres text befinner sig i en möjlig sådan debatt. Utifrån mina relationer till aktivister i USA skulle jag säga att författarna vare sig är en organisk del i den politiska mobilisering som pågår eller är utan förankring i den, utan någonting mittemellan. Att skildra alla dimensioner av upproren som taktiska kan vara ett medvetet grepp för att få människor att tänka på det de gör som politiskt meningsfullt och inte ”bara” utlopp för ilska. Men det går likaså att läsa detta som en självförhärligande retorik: att författarna stoltserar med sitt mod att uttrycka radikala perspektiv. Oavsett vilket kan texten uppmuntra oss att tänka på hur organiseringsgraden i samhället kan öka i den här historiska situationen och att förstå att en bas för motmakt kan byggas genom sådant som ömsesidig hjälp, grannskaps- och boendenätverk, ockupationer av mark eller byggnader, blockader av extraktiv industri – och spontana upplopp med inslag av våld och plundring. <<

I dessa tider

– Coronan, samhället och vi

Sedan slutet av februari i år har såväl våra sinnen och vardagsliv som nyhetsfloden och det offentliga samtalet till stora delar invaderats och ockuperats av coronaviruset. Maria Sundvall pendlar i denna essä mellan mer personligt hållna reflektioner och faktabeläggning runt våra sociala strukturer och farsotens framfart.



”I dessa tider” – i en språkkrönika i Dagens Nyheter 18 maj skriver Maria Arnstad att frasen enligt databasen Mediearkivet användes ungefär 2 000 gånger i svensk press under hela 2019. I maj 2020 fanns det redan 10 800 belägg i databasen. Jag fnissar när jag läser det, inte bara för att jag inser hur ofta jag själv använt frasen, utan

ARTIKELFÖRFATTARE

Maria Sundvall

är pensionerad överläkare i psykiatri, just nu aktiv i skapandet av Medborgarnas Coronakommission, och flitig medarbetare i Röda rummet.

för att jag samma dag sett ett avsnitt av den flera gånger repriserade danska TV-serien Matador som just hette ”I dessa tider”. I serien, som skildrar livet i en dansk landsortsstad från 1929 till 1947, har tiden just nu kommit till mitten av 1930-talet. Konsulinnan i staden förfasar sig över att gamla, traditionella seder rubbas ”i dessa tider”. Uttrycket rymmer i sig ett förfasande och sveper med sig alla slags samhällsförändringar – från uppkomlingarna som tar över handeln i staden medan det går sämre för de ”gamla familjerna”, till demonstrerande nazister, till de nya, upplösta sederna.

Det speciella med coronatiderna är att ingen vet. Ingen har en kompass. Viruset är okänt. Det är inte säkert att tidigare erfarenheter är giltiga. I normala tider har det hänt att jag tänkt att människor är likgiltiga. Att alla

politiska beslut tycks ske så långt bort att vi inte kan påverka dem, och att det därför inte är någon mening att bry sig. Men den här krisen visar, som socialister ofta förutsagt, att politiken bryter sig in i människors liv i speciella tider. Plötsligt finns det mer ståndpunkter, mer politik än någonsin. Inte bara från de etablerade utan på insändarsidor, på internet och vid samtal på gatan.

I speciella tider kan nya saker hända. Risken är att vi berusas att tro att det måste bli bättre. Det kan tyvärr bli mycket sämre. Men bara att möjligheten finns kan bli en drivkraft för oss.

Jag fyller i en internationell webbenkät om coronakrisens psykologiska effekter och får problem redan på första sidan. Are you confined? – Nej, det är jag väl inte. Jag är under 70 och har ingen instruktion att hålla mig

”

Kriser får ojämlikheter som funnits där att explodera inför våra ögon. Klyftan mellan fattigare och rikare länder blir sällan så tydlig som när påbud om att stanna hemma landar i en befolkning som förtjänar sitt levebröd på gatan, i den informella sektorn.

hemma. Are you in quarantine? – Nej, absolut inte. Så vad ska man kalla det nuvarande tillståndet. Jag slår upp ordet ”confinement” i en ordlista och några förslag som kommer upp är fängelse, inskränkning, isolering, arrest, inspärrning, begränsning. Jag fastnar för ordet ”begränsning”. Liksom flertalet i befolkningen är jag inte isolerad eller i karantän men jag är ”begränsad”.

Små detaljer i tv-serier och tidningskrönikor upptar tankarna och väcker minnen. Tillfälliga intryck stör koncentrationen. Allt som rör den egna personen gör oproportionerligt stort intryck. Det slår mig att det är det här som menas med ”confinement”, den ordination som vi alla i världen föreskrivs. Begränsad i min frihet och i min förmåga till utblick och överblick.

Ibland har vi i välfärdsrörelsen som börjat planerat för framtiden efter corona fått frågan: varför just nu? Och varför redan nu – krisen är ju inte över? Skälen är uppenbara.

Vad krisen visar om våra samhällen

Krisen har obönhörligt visat på svagheter i vårt samhälle. I årtatal har välfärdsrörelser och fackföreningar inom välfärdstjänsterna pekat på hur nyliberala reformer och nedskärningar försvagat vård och omsorg. Det handlar om personalbrist, pressade arbetsvillkor, bristande lagerhållning, en ekonomisk styrning som tar tid från vårdarbetet och leder till felaktiga prioriteringar av patienter. I årtatal har fackföreningar och vänsterkrafter pekat på hur försämrade arbetsvillkor försvagar de arbetandes ställning. Det handlar om karensdagar, uppluckrad arbetsrätt, sms-jobb. Försämringar av sjukförsäkringen och a-kassan har försatt fler personer i utsatta positioner. Alla samhällssektorer berörs. Bostadspolitiken leder till segregation och hemlöshet, den skärpta asylopolitiken leder till att allt fler lever i ett skuggsamhälle. I en essä skriver den brittiska allmänläkaren Iona Heath om hur åtstramningspolitiken efter finanskrisen 2008 slog hårt mot sjukvården: ”I Storbritannien och många andra länder minskade resurserna för nästan varje aspekt av samhällelig solidaritet” (Heath, 2020). Ett exempel hon tar är hur lokala system för folkhälsa och miljöhälsa, vilka traditionellt skyddat vid infektionsutbrott, förstördes. Jag minns när Vårdval Stockholm skulle införas inom primärvården 2008 och kritikerna påpekade att det lokala folkhälsoansvaret försvann i den nya valfriheten. De vårdcentraler som skulle komma att etableras var ägarna än

önskade sig, oavsett samhällets behov, skulle inte ha något särskilt uppdrag att förstärka den lokala folkhälsan. Jag minns en debatt där en lokal moderatpolitiker viftade bort kritiken, allt var underordnat möjligheten till privatisering.

Kriser får ojämlikheter som funnits där att explodera inför våra ögon. Klyftan mellan fattigare och rikare länder blir sällan så tydlig som när påbud om att stanna hemma landar i en befolkning som förtjänar sitt levebröd på gatan, i den informella sektorn. Drabbade är de som blir arbetslösa – enligt ILO, FN:s Internationella arbetsorganisation, snart 195 miljoner människor. Hemlösa och papperslösa flyktingar drabbas också. I Storbritannien är den offentliga sjukvården gratis för alla – utom för dem som inte har uppehållstillstånd. Enligt *Keep our NHS public* (”Bevara sjukvården i offentlig ägo”, förkortat KONP), i Storbritannien är det 600 000 personer, varav 120 000 barn, som inte får gratis vård. I Sverige är vården långt ifrån gratis, däremot har även papperslösa sedan 2013 rätt till subventionerad ”vård som inte kan anstå”. Det finns emellertid många tecken på att den rättigheten fortfarande är okänd eller av andra skäl inte respekteras av vårdgivarna (*Svenska Röda Korset*, 2018).

Utstötning av svaga grupper

På ett digitalt seminarium om ”det nya normala” berättar forskare och vårdpersonal från Kanada om hur redan utsatta grupper drabbas i krisen. En psykiater som arbetar med hemlösa i Montreal beskriver hur andelen migranter och personer från urbefolkningar ökar bland de hemlösa. De har ingen möjlighet att försörja sig längre. De kan inte få någon vårdkontakt i ett läge när nästan alla läkarbesök sker via internet. Och till råga på allt drabbas de av ökad stigmatisering. När de inte kan ”stanna hemma” som befolkningen uppmanas att göra börjar de ses som smittspridare.

Det är så stigma skapas, tänker jag, när en äldre anhörig i samma veva upprört berättar om ett par äldre personer i en Stockholmsförort som blivit utkörda från en lokal klädbutik. Det är som i de gamla folklivsberättelserna, där mannen i byn som blivit bestulen fick tillnamnet ”Tjuv-Johan”.

Stigma betyder stämpel och ordet användes för de märken man brände in i huden på slavar. Att ett tillstånd är stigmatiserat leder till negativa sociala konsekvenser för den som har det. När det gäller sjukdomar brukar kroniska, obotliga tillstånd eller sådana som är

förknippade med fattigdom och sociala problem leda till att de sjuka stigmatiseras. Att hemlösa är stigmatiserade och misstänkta är tragiskt men ingen nyhet.

Äldre stigmatiseras

Däremot hade jag inte väntat mig att få se så många reaktioner i det svenska samhället mot äldre människor. Å ena sidan blir de betraktade som smittspridarna, när det var de som skulle skyddas. Det har under krisen spridits en uppfattning att äldre inte får gå ut, trots att riktlinjerna hela tiden varit att de ska undvika sociala kontakter – ute lika väl som inomhus. Och när riktlinjerna ”förtydligas” av Folkhälsomyndighetens Johan Carlson uppfattas det som helt nya riktlinjer. I tidningspalterna rasar skribenter mot äldre krönikörer som vågat uttrycka sin tveksamhet över att ena dagen få höra att de bör jobba till 75 och nästa dag bli instängda i sina hem.

Å andra sidan, och det är förstås allvarligare, tycks samhället plötsligt ta så lätt på äldres liv eller död. De läggs inte in på sjukhus och får inte livsuppehållande behandling, trots att de har förutsättningar att ta till sig behandlingen och trots att det finns platser. I strid med etiska grundprinciper skickas riktlinjer ut där ålder är en avgörande faktor. Svenska Läkaresällskapet kritiserade detta i en debattartikel i Svenska Dagbladet 23 april och varnade för ”etisk glidning” (”Risken för etisk glidning är en realitet”). Det ligger nära till hands att också se det som ett uttryck för en stigmatisering av de äldre – deras liv är inte lika mycket värda.

Att attityder förändras lätt har vi som arbetat i vården själva upplevt under de gångna decennierna. Nya ekonomiska ersättningsmodeller har förändrat inte bara beteenden utan också attityder i rekordfart. Läkarbesök blir viktigare än andra professioner om de ger mer betalt. Korta läkarbesök är ännu bättre. Att ägna tid åt samtal är improduktivt. Att hålla kontakt med anhöriga är inte viktigt om man inte får pengar för det. Attityderna har varierat beroende på de för tillfället rådande ekonomiska reglerna, men det skrämmande är den snabba anpassningen. Det är på så sätt inte förvånande att värderingar och attityder plötsligt omvandlas i en rasande takt i en så svår samhällskris som denna.

Iona Heath beskriver i sin essä den motsatta risken – att äldre människor som inte vill bli utsatta för alltför intensiv behandling och inte vill överleva till varje pris inte respekteras. ”Det är absolut nödvändigt att låta äldre, sköra personer vara kvar hemma så mycket



Att attityder förändras lätt har vi som arbetat i vården själva upplevt under de gångna decennierna. Nya ekonomiska ersättningsmodeller har förändrat inte bara beteenden utan också attityder i rekordfart. Läkarbesök blir viktigare än andra professioner om de ger mer betalt. Korta läkarbesök är ännu bättre.

som möjligt, *om det är där de vill vara* [min kursivering].” Om vi utgår från antagandet, skriver hon, att ingen skulle vilja dö av någonting isolerad från dem de älskar eller som älskar dem, skulle vi agera annorlunda: färre skulle tas in på sjukhus, mycket mer stöd skulle finnas tillgängligt hemma och i äldreboenden. Det skulle finnas testning för dem som ville vara tillsammans med sina nära och fysisk isolering skulle ske efter riskabla kontakter. Om vi inte möjliggör detta kommer en mängd människor att drabbas av svåra förluster i omständigheter som kan bli lika traumatiserande som plötslig död i krig eller katastrofer. ”Inte ens inför döden finns det något viktigare än kärlek.”

Iona Heaths inlägg ter sig exotiskt i det svenska sammanhanget, misstänker jag. Kanske också i det brittiska. Vi har så länge vant oss vid att den äldre ska vara självständig – och om det inte går, tas om hand av samhället.

Jag minns en upprörd diskussion på bagarstugans veranda 1969. En tonårig kusin var upprörd över att farmor skulle placeras på ålderdomshemmet. De medelålders dottrarna och svärdöttrarna var inte nådiga mot honom. De orkade inte längre ta hand om farmor. Det var den nya tiden. Jag höll med kvinnorna – och kusinen. Vi kände alltid sorg – och en vag skuld – vid besöken på ålderdomshemmet under de följande åren.

Samtidigt är generationernas självständighet från varandra en falsk självbild. I själva verket har anhörigas omsorg om äldre ökat under 2000-talet. År 2009–2010 var det 63 procent av hemmaboende äldre med omsorgsbehov som fick hjälp från vuxna barn och andra närstående utanför hushållet. Andelen hade ökat från 48 procent 2002–2003 (Ulmanen & Szebehely 2015). Bakgrunden var ett par decennier av åtstramningar inom hemtjänsten och äldreboenden. Det fanns klara klasskillnader på så sätt att lågutbildade äldre i högre grad fick anhörigomsorg medan högutbildade äldre köpte privat hjälp. Så verkligheten nu är att de anhöriga, som under de senaste årtiondena blivit nödvändiga i omsorgen av sina äldre närstående, får höra att de måste vara osjälviska och lita på att samhället tar hand om behoven! Självklart är det både smärtsamt och svårt att känna någon tillit till det.

I diskussionen om misslyckandet med att rädda de äldre på äldreboendena sägs det ibland att det var bättre förr. Debattörer pekar ut Ädelreformen från 1992 som boven i dramat och menar att det var bättre när mer åldringsvård skedde inom sjukvårdens ram.

Ädelreformen innebar att det samlade ansvaret för äldreomsorgen övergick till kommunerna. Drygt 30 000 sjukhems- och långvårdsplatser överfördes från landstingen till kommunerna och kommunerna fick betalningsansvar för medicinskt färdigbehandlade patienter inom somatisk sjukvård och geriatrisk vård (Szebehely, 2000).

Det innebar att vårdtiden på sjukhus för äldre personer minskade kraftigt. Äldre personer som lämnar sjukhuset har oftare kvarstående vårdbehov, samtidigt som Socialstyrelsens utvärdering visat att tillgången till kvalificerad medicinsk vård på kommunala boenden minskade (Socialstyrelsen, 1998).

I coronakrisen har just detta kritiserats. Det saknas läkare på boenden och beslut om att inte ge livsuppehållande behandling fattas per telefon med rigida kriterier. Ändå tänker jag att det för många personer – definitivt mina äldre anhöriga – framstår som en avgörande skillnad i livskvalitet att slippa vårdas på sjukhus de sista åren i livet. Det borde gå att förena med förstärkt medicinsk kompetens och framförallt med ökad samverkan. Mina egna erfarenheter från genomförandet av psykiatrireformen några år senare tyder på att det går att utforma modeller för det (Askerstam & Sundvall, 2011). Och kritikerna glömmer ofta bort att under samma period som Ädelreformen varit i kraft har det också skett en kraftig privatisering av äldreomsorgen (Szebehely, 2000).

Mitt första arbete i vården som 18-åring var i långvården, där gamla, sjuka människor vårdades till slutet av sina liv. Jag brukar beskriva upplevelsen med Dante-citatet ”I som här inträden, låten hoppet fara”. Gamla människor i ständigt sängläge, vändningar flera gånger om dygnet för att motverka trycksåren som redan var där, bäckentömningar och stressad morgonmatning av gamla människor med försvagade svalgreflexer. Ändå har jag ibland haft svårt att förmedla exakt vad som var så hopplöst. Var det bara min ungdomliga oförmåga att acceptera livets gång?

Många äldre drabbas av lårbenshalsfraktur och idag opereras de allra flesta, i stort sett oavsett ålder. De flesta kommer också att kunna gå igen, med hjälp av gånghjälpmedel som rollator. Plötsligt mindes jag att en del av patienterna på långvården låg med benet i sträck. De ansågs för gamla eller för sjuka för operation och man drog ut benet i en sträckanordning för att inte benytorna skulle skava mot varandra. I denna anordning låg personen under mycket lång tid, ibland till livets slut





FOTO: Anders Nilsson

och måste få hjälp med allting. Det spelar ingen roll att det förmodligen var en liten minoritet som råkade ut för detta – det är en fruktansvärd bild av en tortyrliknande tillvaro.

Även den sociala krisen påverkar hälsan

Sociala villkor är av yttersta betydelse för både kroppslig och psykisk hälsa. Man talar om hälsans sociala bestämningsfaktorer och i det ingår såväl livsstilsfaktorer, som den nära omgivningen och yttre samhällsvillkor. Det finns till exempel ett samband mellan att insjukna tidigt i flera olika kroppsliga sjukdomar, så kallad multisjukdom, och att bo i områden med låg socioekonomisk status. Och den som är multisjuk omfattas av en ökad risk för att dö i covid-19.

I en intervju i Svenska Dagbladet 19 mars i år sade Jimmie Åkesson att Folkhälsomyndigheten inte skulle uttala sig om att det finns socialt utsatta barn i Sverige som mår bäst av att gå i skolan. Myndigheten skulle bara bry sig om smittskyddet. Det uttrycker en oförståelse för vad som skapar och skadar folkhälsa. Barns framtida utveckling inklusive framtida hälsa är beroende av skolgången. Men Åkesson är inte ensam. Det finns en risk att vår syn på coronakrisen blir helt "biologiserad". Vår uppgift blir enbart att besegra den "osynliga fienden", vars bekransade skal illustrerar tv-nyheterna varje dag. Det blir särskilt tydligt när den allmänna ordinationen till majoriteten av världens befolkning går ut på att förstärka ensamheten.

Ensamheten är farlig

I forskning om självmord är sociala faktorer roll kända men ändå inte erkända. I *Lancet Psychiatry* skrev nyligen en forskargrupp att det finns tecken på att självmordstalen kommer att öka under den nuvarande pandemin, även om det inte är oundvikligt (Gunnell m fl, 2020). En del studier tyder på att självmordstalen ökade under spanska sjukan i USA 1918–1920 samt bland äldre personer under sars-epidemin i Hongkong 2003. Artikeln nämner ensamhet och social isolering som riskfaktorer för självmord.

En artikel 13 maj i Svenska Dagbladet gick igenom ensamhet som riskfaktor för psykisk och fysisk hälsa, med konsekvenser som ökad stress, sömnsvårigheter, högre blodtryck och ökad smärtskänslighet. Av intresse utifrån pandemin kan vara att det också finns studier som pekar på sämre immunförsvar. Man brukar dela in ensamhet i social ensamhet, det vill säga att ha brist på sociala nätverk, och emotionell



Och det för mig till frågan om vad vi kan göra för att lösa krisen, vi som vill förbättra samhället så att vi står bättre rustade mot virus och andra angrepp. Mitt starka intryck är att krisen öppnar en möjlighet för att bekämpa de svagheterna och förändra samhället på ett tydligare sätt än på många, många år.

ensamhet, att känna sig ensam. De flesta av studierna utgår från den emotionella ensamheten. Forskning kring sociala nätverk, det vill säga vem vi har kontakt med och hur, visar också att hälsan påverkas. Därför är det väldigt tillfredsställande att Nationellt centrum för suicidforskning och prevention vid Karolinska institutet vänder sig mot att man använder uttrycket ”social distansering” och istället förordar ”fysisk distansering” och ”emotionell närhet”. En debattartikel i *Läkartidningen* argumenterar att social distansering kan väcka associationer om bortstötning och avståndstagande (Wasserman m fl, 2020). Jag noterar samtidigt att Socialstyrelsen fortfarande använder begreppet social distansering på sin hemsida.

Men vad är det som gör ensamhet så farligt? När det gäller risken för psykisk ohälsa finns det mer biologiska förklaringar om hjärnans behov av ett flöde av sinnesintryck för att hålla oss vid våra sinnens fulla bruk. Psykosforskare har lanserat hypotesen att vi behöver yttre sinnesintryck för att kunna skilja på inre upplevelser, som tankar och känslor, och yttre händelser. Det är förklaringen, menar till exempel den brittiske psykologen Richard Bentall (2004), till att personer med psykos som ofta isolerar sig av rädsla för andra, eller blir isolerade, därför att andra är rädda för dem, försämras i sina symtom.

Det är en förklaring som tar fasta på det sociala samspelet. Vi behöver testa våra tolkningar av verkligheten gentemot andra människor. På samma sätt har nätverksforskare utvecklat hypotesen att brist på sociala nätverk leder till ett kroniskt hälsotillstånd som är sjukdomsframkallande. Att ha stödjande nätverk kan hjälpa oss att klara belastningar, det som kallas för coping eller bemästringsstrategier (Kleffbeck & Ogden, 1996).

Det finns alla skäl att ta till sig varningar om ensamhetens faror i dessa tider när vi alla fått en stark ordination av rädsla, som en webbföreläsande kanadensisk psykiater uttryckte det. Hon tog exemplet med att människor till och med undviker ögonkontakt, trots att det givetvis inte i sig är farligt. I länder som Kanada och Storbritannien styr politikerna nedstängningen mer med rädsla än med tvång. Hon hade mött en ny typ av psykologiska problem hos patienter. De vågar inte lämna sin isolering, även om samhället tillåter små steg ut. Människor vill inte ut ur sina kaninhål, var hennes kommentar. Det är det nya normala.

Men vi bör undvika stereotypa föreställningar om ensamhetens betydelse.

Axel Ågren, som forskar i medicinsk vetenskap vid Linköpings universitet, har studerat hur äldres ensamhet skildras i svensk dagspress. Han påpekar att man ofta beskriver ensamhet som något som huvudsakligen har med äldre att göra. Trots skiftande resultat i studier av hur ensamma äldre uppfattar sig tar pressen ofta för givet att äldres ensamhet är ett stort problem. Men allvarligare är att det är ett problem som de äldre själva inte ses som delaktiga i att lösa. Det finns ett utpräglat utifrånperspektiv där ”vi” andra (icke-äldre, förment icke-ensamma) ska lösa problemet. Dessutom visar han att i artiklar om äldres ensamhet försvinner ofta själva ensamheten. Fokus är istället på samhällets insatser (Ågren, 2019).

Stereotyperna kan också gälla allvarlig ohälsa som självmord. *Lancet* varnade som bekant för att coronakrisen kan leda till ökade självmordstal. Det finns alla skäl att ta varningen på allvar. Men ändå – när de första rapporterna kom från Japan visade det sig att antalet självmord minskade med 20 procent under april jämfört med april 2019. En allmän förklaring som angavs var att självmord och även psykisk ohälsa i allmänhet ofta minskat under nationella kriser och krig. Det brukar ofta förklaras med en känsla av en större sammanhållning mot krisen eller fienden. Det som i mina ögon gör det svårare att anta att det skulle ske under coronakrisen är att situationen på många sätt driver oss isär, och dessutom drabbar många ekonomiskt och socialt. Två andra förklaringar från Japan som pekar på mer specifika skäl är att man på senare år rapporterat om ökat antal självmord på grund av mobbning hos skolbarn – nu behöver de inte gå till skolan. Och de vuxna behöver inte gå till arbetet, där pressen ansetts vara stadigt hög under många år och har accelererat under tiden efter finanskrisen 2008.

Krisen öppnar möjligheter

Och det för mig till frågan om vad vi kan göra för att lösa krisen, vi som vill förbättra samhället så att vi står bättre rustade mot virus och andra angrepp. Mitt starka intryck är att krisen öppnar en möjlighet för att bekämpa de svagheter och förändra samhället på ett tydligare sätt än på många, många år. Har jag belägg för det?

Det främsta belägget är just känslan vi alla delar av att leva i speciella tider. Det är tider då nya idéer skapas, förmodligen hos flertalet i befolkningen. Det samhälleligt nödvändiga arbetet är inte företagarnas, bankirernas och reklamännens förehavanden. Det som är värdefullt är inte vinsterna och

aktiekurserna utan det arbete som utförs av ofta lågavlönade grupper med osäkra villkor. Vi måste ge personal i vård och omsorg möjlighet att utföra sitt arbete utan att digna under administration och de behöver få drägliga arbetsvillkor. Samhället ska inte ställas skyddslöst utan beredskap för kriser. Det var fel att avreglera apoteken och sluta hålla lager. På samma sätt som Greta Thunberg byggt sin kampanj på att sprida den till synes enkla idén ”vi måste lyssna på forskarna” kan de enkla idéerna om vad som är nödvändigt för ett tryggt samhälle bli vägledande för framtiden.

Ingenting händer av sig självt

I speciella tider kan nya saker hända, men ingenting händer av sig självt. Att människor inser de enorma bristerna i samhället betyder inte att det kommer att gå bättre i nästa pandemi. I en artikel i april varnade Gilbert Achcar, forskare kring arabvärlden i London, för tron att nyliberalismen kommer att göra slut på sig själv (Achcar, 2020). Han skriver att den pågående ekonomiska katastrofens omfattning har återupplivat och förstärkt hoppet om att den kommer att leda till en avgörande politisk förändring av ekonomisk politik och ekonomiska prioriteringar. Speciellt varnar han för tanken att förändringen beror av de idéer som är i svang. Han citerar Naomi Klein som i en video nyligen sagt att ”i kristider blir till synes omöjliga idéer plötsligt möjliga”.

Achcar vill ge oss en nyktrare bild av möjligheterna. Han påminner om debatten i följden av krisen 2008–2009 då det talades om nyliberalismens slut. I varje kris frestas vi att tänka att ”den här gången är det annorlunda”. I coronakrisen har staterna stärkt sina interventioner i ekonomin och samhällslivet, och marknaden har ibland ställts åt sidan. Achcar varnar för att överskatta möjligheterna av två skäl. För det första har kapitalismen alltid behövt staten för att gripa in i avgörande ögonblick, men det har inte lett till bestående förändringar av det ekonomiska systemet. Det finns dessutom en risk för att statens ökade roll den här gången leder till en mer auktoritär kapitalism, där de ekonomiska intressena går hand i hand med en begränsning av demokratin. För det andra beror inte de verkliga förändringarna av vänsterns utopi och dystopi, som Achcar skriver, utan om att ”större förändringar på regeringspolitikens område bestäms framförallt av samhällelig kamp under de rådande omständigheterna”.

Achcars poäng är att kampen om idéer måste översättas till konkreta politiska



Det samhälleligt nödvändiga arbetet är inte företagarnas, bankirernas och reklamännens förehavanden. Det som är värdefullt är inte vinsterna och aktiekurserna utan det arbete som utförs av ofta lågavlönade grupper med osäkra villkor.

förslag. Den avgörande frågan efter coronakrisen kommer enligt Achcar att bli vem som ska betala för krisen. Kommer regeringar att satsa mer på sjukvård men finansiera det med inskränkningar i utbildningsväsendet, minskade pensioner och arbetslöshetsersättning, lönestopp? Det enda sättet att förhindra det är genom radikalt motstånd. Achcar tar som exempel de franska arbetarnas motstånd, som från 1995 till 2019 hittills förhindrat nyliberala pensionsreformer.

Och det finns hinder...

Vi lever under olika villkor, med olika möjligheter att skydda oss. Det är en tid då det är lätt att utpeka den andre som skurk. En webbföreläsare beskriver hur landsbygdsbefolkningen i Storbritannien reagerar mot stadsbor som kommer ut till naturområden genom att stänga kaféer och barer och stänga av offentliga toaletter. Sedan uppstår upprörda debatter när stadsborna istället kissar i deras trädgårdar. Situationen väcker frågor kring balansen mellan tillit och misstro. Vad behöver vi? Mer tillit eller mer misstro?

När det nu diskuteras varför Sverige agerar annorlunda i krishanteringen framhålls ofta vår höga nivå av social tillit. Många hänvisar till den internationella återkommande enkätundersökningen *World Values Survey*, ett pågående samhällsvetenskapligt forskningsprojekt med enkätstudier i nästan 100 länder. Tesen i projektet är att värderingar har betydelse för ekonomisk och demokratisk utveckling av samhällen. Sverige är ständigt det mest extremt sekulär-rationella och individualistiska landet i dessa mätningar. Grundtesen att värderingar skapar utveckling kan ju verkligen diskuteras – ett mer marxistiskt sätt att se det vore väl att säga att ekonomiska och sociala förhållanden påverkar värderingar. WVS har dessutom kritiserats hårt för att vara etnocentriskt. Statsvetaren Åsa Lundgren har till exempel påpekat att tolerans är en värdering som skattas högt i WVS, men att tolerans definieras som att vara positivt inställd till det som redan är accepterat i det västerländska samhället (Lundgren, 2015). På ett seminarium ställde hon en skarpt formulerad fråga: Sverige kommer högt när det gäller tolerans mot homosexualitet – men skulle landet göra det ifall man mätte tolerans mot kvinnor med slöja?

Historikern Kjell Östberg förklarar i Internationalen 23 april tilliten inte som ett resultat av ett nationaldrag med inhemska värderingar utan som en historisk produkt av välfärdssamhällets uppbygge. Maria Schottenius invänder i en artikel i Dagens Nyheter 1 juni mot

förklaringen om den svenska synen på ”individens självförverkligande”, och tror hellre på ”kombinationen av Myn-dighetssverige (Axel Oxenstierna) och folkrörelserna”.

Tillit har nu blivit det senaste modeordet, efter New Public Management och värdebaserad vård, inom de management-teorier som lanseras inom vården och övriga välfärdstjänster. Tillitsdelegationen tillsattes av regeringen 2016 för att se över hur styrningen av välfärdstjänster skulle kunna förändras. Det begrepp som används, och som ibland sägs redan vara på väg att genomföras i vården är tillitsbaserad styrning. Det framställs som ett hopp för oss som sett de negativa effekterna av NPM. I utredningens rapport om välfärdssektorn är problemformuleringarna ibland skoningslösa: att det är för mycket detaljstyrning och att administrativa arbetsuppgifter tar för mycket tid; att det saknas helhetsperspektiv; att det saknas medborgarfokus. Likaså är det sympatiskt att utredningen vill fästa uppmärksamhet på det som händer i själva mötet mellan vårdgivare och patient (SOU, 2018). John Lapidus, ekonomhistoriker som bland annat skrivit boken ”Vårdstölden” om privatförsäkringarnas intåg i vården, kritiserade utredningen hårt i ETC 16 december 2019 för att den inte ser någon skillnad på vinstdrivande och icke-vinstdrivande verksamheter (”När ska S kliva ut ur skuggorna och kämpa för välfärden”?). De senaste årens skandaler, till exempel Carema-skandalen i äldreomsorgen, har ändå visat att vinstmaximerande organisationers beteende kan förklara en stor del av tillitsförlusten.

Om tilliten gör användningen av tvång för att motverka coronasmittan mindre nödvändig är det förstås bra. Men det är väl uppenbart att tilliten i det svenska samhället har minskat. Av goda skäl: kommersialiseringen av allt fler verksamheter, skandalen kring Nya Karolinska Sjukhuset, fler exempel på korruption.

Det är inte dåligt med mer misstro. Ofta har jag tyckt att det funnits för lite av det i min omgivning. Jag kommer ihåg arbetskamraten som alltid avslutade alla diskussioner om nedskärningarna i vården med påståendet ”det finns ju inga pengar” och inte var beredd att lyssna på motargument. För henne räckte det att regeringen hade sagt det.

Socialister och radikala samhällskritiker har alltid ifrågasatt överheten. Forskningen, den förment fria och självständiga, är inte nödvändigtvis mer tillförlitlig än andra experter. Vi har tillräckligt många exempel på vetenskapliga ståndpunkter som det

funnits och finns alla skäl att ifrågasätta. Det handlar inte om att näthata eller odla konspirationsteorier om Folkhälsomyndigheten, men att alltid kräva tydlig information och öppenhet om pandemin och dess bekämpning.

Lösningen på pandemin, skriver den amerikanska socialisten Dianne Feeley i tidskriften *Solidarity* 6 maj, är inte att återvända till det normala utan att återuppbygga *social solidarity*, samhällssolidariteten. För henne handlar det om att stärka samhället på alla de områden där människor idag utsätts: stärka rätten till bostäder, utbildning och sjukvård; utveckla sociala nätverk för att minska människors ensamhet och prioritera det ”socialt nödvändiga arbete” som ofta utförs av kvinnor, och lägga större vikt vid att tillfredsställa mänskliga behov än att producera varor. Jag tänker mig att genom att stärka samhällsväven på det sättet ökar vi också tilliten. Inte mellan de styrande och de styrda utan mellan de breda grupper som har intresse av en solidarisk lösning på krisen.

Så hur gör vi det?

I ett webbinlägg frågar sig någon om situationen för de utsatta i krisen (i det fallet världens lågbetalda och utnyttjade arbetande kvinnor) kommer att glömmas bort igen när krisen är över. Ja, risken är uppenbar, det har vi sett förr. Att det inte sker blir den viktigaste uppgiften för oss i vänstern och breda folkrörelser. Det krisen har visat om vårt samhälles svagheter får inte glömmas.

När jag letat igenom nätet efter tecken på folkliga protester visar det sig vara ett mönster som upprepas från land till land. Under den här fasen har det mesta handlat om krav på bättre skydd för dem som arbetar i vård och omsorg och andra människonära yrken. Dianne Feeley beskriver nya kreativa protestformer från sjuksköterskor runt om i USA: samlingar där man tillverkar skyddsrockar tillsammans, presskonferenser, demonstrationer med fysisk distansering, bilkaravaner. Vårdfacken i Kanada har gått ihop i demonstrationer och uttalanden under parollen ”Säkerheten är inte förhandlingsbar”. Kritiken mot brister i äldreomsorgen och krav på bättre skydd för både personal och boende har också återkommit i flera länder.

Men hur förbereds framtiden efter pandemin? ”Låt oss isolera finanskapitalet och åstrammingspolitiken”, säger European network against privatization and commercialization of health and social protection (Europeiska nätverket mot privatisering och kommersialisering av sjukvård och socialt



Det är inte dåligt med mer misstro. Ofta har jag tyckt att det funnits för lite av det i min omgivning. Jag kommer ihåg arbetskamraten som alltid avslutade alla diskussioner om nedskärningarna i vården med påståendet ”det finns ju inga pengar” och inte var beredd att lyssna på motargument. För henne räckte det att regeringen hade sagt det.

skydd) i ett uttalande. I uttalandet, som undertecknats av mer än 100 organisationer, manar man till att bygga lokala, nationella och internationella initiativ för ”Dagen efter” coronakrisen. Och de kommer att starta med att samman- kalla en gemensam kampanjdag i september. De krav som nätverket lyfter fram är att åtstramningspolitiken och kommersialiseringen ska överges en gång för alla, att läkemedel och skydds- utrustning inte ska tillverkas för profit utan för behov, att alla ska få rätt till bra sjukvård, att offentliga medel ska satsas på befolkningens grundläggande behov och att de 750 miljarderna euro från EU inte ska gå till finanskapitalet utan till att stärka allas ”fysiska, psykiska och sociala välbefinnande”.

CASMadrid, Coordinadora Anti-Privatización de la Sanidad Pública de Madrid (Samordningen mot privatiseringen av den offentliga sjukvården i Madrid), upprepar sitt *Nunca más!* Aldrig mer! Aldrig mer dödsfall som kunde ha undvikits. Kampanjen har ett ständigt krav på att en lag som tillåter privatisering av vården ska upphävas. Keep our NHS public citerar den legendariska pamfletten *In place of fear* (”Istället för fruktan”) från 1952 av labourpolitikern och sjukvårdsministern Aneurin Bevan, där han drog upp linjerna för landets satsning på en sjukvård för alla. KONP för fram perspektivet på ett ”NHS utan fruktan – ett NHS för alla”. Det innebär att utvidga rättigheterna för utsatta grupper. Migranter ska få gratis vård som alla andra, alla ska få laglig rätt till

sjukersättning från första dagen, de påtvingat ”självanställda” i gigekonomin ska få rätt till sjukersättning, årlig semester och tjänstepension och alla hemlösa ska få nödbostäder och tillgång till sjukvård. Kampanjen kräver också ökade resurser till sjukvården så att fler kan anställas och antalet sängar ökas.

Vi känner igen många av problemen från det svenska sammanhanget. Det behövs en samling för att granska vårt samhälle i de trasiga sömmarna och föreslå lösningar. Vi som samlas måste bli fler än vad vi varit det senaste årtiondet. Och vi måste utgå från de djupa erfarenheter som skapats under den här krisen. Det är där som också kreativiteten att förändra finns.

I *Konsulterna: kampen om Karolinska* beskriver Anna Gustafsson och Lisa Röstlund (2019/2020) en situation där en av de otaliga organisationskon- sulterna som svärmade omkring på sjukhuset kartlade alla arbetsmoment personalen utförde under två veckors tid. Det hände ingenting med kartlägg- ningen. Istället föreslog konsulten projektbeskrivningar som var så kompli- cerade att personalen inte förstod vad de förväntades göra. Vid ett tillfälle, där ett flöde skulle göras mer effektivt, fick en undersköterska nog. ”Och så kom hon med ett klockrent, enkelt förslag på hur vi borde göra. Det var så typiskt att någon som tjänar 25 000, men kan verksamheten utan och innan, kliver in och löser allt på en minut. De hade bara kunnat fråga henne (s.127).”

Efter pandemin måste det bli slut på att de som utför ”de nödvändiga arbetena”, ”samhällsbärarna” som de nu kallas, inte blir tillfrågade om hur välfärdens tjänster ska bli trygga och räcka till alla.

I webbenkätens uppföljning får jag beskriva min upplevelse av coronakri- sen under de senaste två veckorna. Jag inser att jag mår bättre än tidigare. Trots att ingenting blivit mindre oro- ande, kanske till och med mer. Att det förmodligen beror på att jag känner mindre hjälplöshet, därför att jag tillsammans med andra människor håller på att värka fram tankar för framtiden. Inom psykologin talar man om ”agency” eller ”agens” på svenska. Det definieras som att vara aktiv och delaktig i ett sammanhang och känna mental närvaro i situationen. Enklart att förstå blir det om man ställer det mot uttrycket ”loss of agency”, förlust av agens som står för ett tillstånd av uppgivenhet och totalt ointresse för vad som händer i omgivningen. Krishantering handlar ofta om att stärka sin agens. Ja, ni hör själva – så begränsat är synfältet. I anteckningar från en begränsning halkar jag tillba- ka till funderingar om att hantera den egna krisen, hur obetydlig den än är jämfört med bilden i världen runt om- kring. Men kanske kan en ursäkt vara att det också handlar om en kollektiv krishantering. Att bli delaktiga i det som sker, att vässa våra krav och våra tankar om ett bättre samhälle stärker oss som grupp och bereder vägen för verkliga samhällsförändringar. <<

”

Det behövs en samling för att granska vårt samhälle i de trasiga sömmarna och föreslå lösningar. Vi som samlas måste bli fler än vad vi varit det senaste årtiondet. Och vi måste utgå från de djupa erfarenheter som skapats under den här krisen. Det är där som också kreativiteten att förändra finns.

Referenser

Achcar, G., “Self-extinction of neoliberalism? Don’t bet on it.” <i>New Politics</i> , 24 april 2020.	Gustafsson, A. & Röstlund, L. (2019/2020). <i>Konsulterna: kampen om Karolinska</i> . Stockholm: Mondial.	Svenska Röda Korset. <i>Nedslag i vården – tillgång till vård för papperslösa</i> , 2018.	Ulmanen, Petra & Szebehely, Marta (2015). “From the state to the family or to the market? Consequences of reduced residential eldercare in Sweden.” <i>International Journal of Social Welfare</i> , 24(1), 81-92
Askerstam, M. & Sundvall, M. (2011). "Psykosvård mitt i samhället – en beskrivning av en nätverksmodell." <i>Socialmedicinsk tidskrift</i> , 88(6): 534-540.	Heath, I. "Love in the time of the corona virus". <i>British Medical Journal</i> , 6 maj 2020.	Socialstyrelsen. (1998). <i>Ädelparadoxen. Sjukhemmen före och efter Ädelreformen</i> . Äldreuppdraget 1998:11. Stockholm: Socialstyrelsen.	Wasserman, D., Bragesjö. M., Dalman, C., Ekblad, S., Franck, J. m fl. (2020). "Fysisk distansering – korrekt begrepp för att minska smittan." <i>Läkartidningen</i> 27 april 2020.
Bentall, R.B. (2004). <i>Madness explained. Psychosis and human nature</i> . Penguin Books, 2004, s.365-367 och s.413-414.	Klefbeck, J & Ogden, T. (1995). Barn och nätverk. Liber Utbildning, s. 96-97.	Szebehely, M. (2000). "Äldreomsorg i förändring – knappare resurser och nya organisationsformer." <i>I Välfärd, vård och omsorg</i> , Statens offentliga utredningar, SOU 2000:38.	Ågren, A. (2019). Äldres ensamhet i media – mellan "epidemi" och individuell upplevelse. <i>MIND</i> nr 2, s.36-39.
Gunnell, D., Appleby, L., Arensman, E., Hawton, K., John, A. m fl. "Suicide risk and prevention during the COVID-19 pandemic". <i>The Lancet Psychiatry</i> , 21 april 2020.	Lundgren, Å. (2015). "Knowledge production and the World Values Survey: Objective measuring with ethno-centric conclusions." I Brandell, I., Carlson, M. & Çetrez, Ö.A. <i>Borders and the changing boundaries of knowledge</i> . Transactions, vol 22. Swedish research institute in Istanbul.	Tillitsdelegationen. <i>Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn</i> . Statens offentliga utredningar, SOU 2018:47.	

Medelklassens femton år i rampljuset

Dagordning för en klassanalys (del 2)

I andra delen av Göran Therborns föreläsning till Erik Olin Wrights minne ligger fokus på förståelsen av medelklassens karaktär. Att dess ställning i det kapitalistiska systemet är historiskt villkorad och präglas av globaliseringens skilda verkningar i nord och syd är av betydelse för formandet av en vänsterpolitik för jämlikhet och klimatomställning.

den marxistiska klassteorin och historieteorin var medelklassen till största delen en icke-klass, även om gränsen mot arbetarklassen var en oklarhet, och Wrights begrepp motsägelsefulla positioner och fördelning av tillgångar i tre dimensioner brottades med frågan. Marx själv betraktade den som ett övergående fenomen under början till mitten av 1800-talet. I liberalernas förhärskande beskrivning var medelklassen den ständiga bäraren av liberalismen. I det globala nord var 1900-talet arbetarklassens århundrade, en samhällslig referenspunkt inte bara för den klassmedvetna arbetarrörelsen utan också för dess kritiker och fiender; påven, konservativa författare som Ernst Jünger, fascisterna och nazisterna. Om 2000-talet beskrivs i klasstermer så är det som medelklassens århundrade. Men medelklassen visar sig inte som ett teoretiskt problem utan som ett politiskt spörsmål. Kring det senaste sekelskiftet förkunnades medelklassens era i det globala syd, allra viktigast i Kina och Indien, där det motsvarade en viktig förändring av den politiska ekonomin.

I det anonyma förordet till ett viktigt vetenskapligt bidrag från den kinesiska samhällsvetenskapliga akademien, presenterades boken *The Rising Classes in China* [De framväxande klasserna i

Kina] på följande sätt: "Kinas snabba ekonomiska tillväxt har lett till en snabbt växande medelklass. Speciellt under kapitalismens århundrade har den kinesiska medelklassens storlek och omfattning tydligt ökat.... På det samhällspolitiska området gör medelklassen ständigt sin röst hörd, och dess ståndpunkter kommer att avgöra det kinesiska samhällets inriktning." I efterdyningarna till 1989 tvingades också de sociologer som var intresserade av den nya klassbildningen försvara dess politiska värde mot angrepp. Ett medelklassamhälle var något helt annat än det maoistiska "arbetar-bondesamhället", som en ansedd sociolog från den tiden gjorde uttryckte det: "Det socialistiska Kina kan inte tillåta att det uppstår en medelklass.... Teorin om medelklassen existerar i väst för att dölja frågan om klasskonflikter."¹ Det mest övertygande försvarsargumentet var att "medelklassen i alla samhällen är den viktigaste kraften för att vidmakthålla den sociala stabiliteten."² 2001 var den teoretiska striden över. Mitt under en period av kraftigt ökande ojämlikhet i Kina blev medelklassen omgående en central beståndsdel i en jämlik vision av "en olivformad struktur" där medelklassen är den viktigaste samhällsgruppen" (*ibid*).

I Indien proklamerade Gurcharan Das, en affärsman som pensionerat sig tidigt och blivit storsäljande, inflytelserik författare, år 2000: "Det mest slående draget i dagens Indien är framväxten av en självsäker ny medelklass.... Om Indien ska lyckas beror till stor del på den." Detta citat av Das återfinns i inledningen till Leela Fernandes klarsynta analys av diskussionerna kring den nya medelklassen i Indien. Hennes centrala argument "är att framväxten av den nya indiska medelklassen utgör en, med politiska medel skapad, sam-



FOTO: Anders Nilsson

hällsgrupp som verkar som förespråkare av ekonomisk liberalisering",³ och den fick ett politiskt genombrott i Indien 1991, efter en formeringsperiod på 1980-talet.

I andra delar av det globala syd uppfattades den framväxande medelklassen främst i konsumtionstermer, som uppkomsten av konsumenter med närmast oinskränkt köpkraft, och som sådana också som alstrande nya affärsområden. År 2011 publicerade Afrikanska utvecklingsbanken, Asiatiska utvecklingsbanken och FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika viktiga rapporter om sina respektive kontinenters medelklasser.

Forskningslitteraturen i syd skrevs till stor del mot bakgrund av den allt snabbare ekonomiska tillväxten på 1990-talet eller 2000-talets första decennium. De dystra klagovisorna i norr har huvudsakligen författats i skuggan av finanskraschen 2008 och dess varaktiga effekter – tillbakagång för medelklassen och ökande ojämlikhet.

OECD har publicerat en kärv översikt av läget för medelklassen i det globala nord.⁴ Den belyser att den sociala rörligheten uppåt har avstannat, att de med inkomster mellan 75 och 200% av medianinkomsten har blivit en allt mindre andel befolkningen, att klyftan mellan medianinkomsten och de 10 procenten i toppen har ökat, och att mer än ett av fem hushåll med medelinkomst gör av med mer än de tjänar.

Flera europeiska författare fokuserar på medelklassamhällets försvinnande som en sociologisk realitet och som en kulturnorm eller modell, betraktad både som ett resultat av de ökande ekonomiska ojämlikheterna och framförallt som tendenser till kulturell

ARTIKELFÖRFATTARE

Göran Therborn

är professor i sociologi. Från hans digra produktion kan nämnas, *Klasstrukturen i Sverige 1930-1980* och *Kapitalet öveheten och alla vi andra* (2018).

upplösning.⁵ ”Den västerländska medelklassen” har förlorat sin ställning som ”kulturell referenspunkt” och som ”förkroppsligande av den amerikanska eller europeiska livsstilen”, i synnerhet genom att dess ”folkliga bas [*socle populaire*]” har förstörts ekonomiskt och kulturellt.⁶ Även om Daniel Goffart, i sin bok *Das Ende der Mittelschicht*, precis som andra analytiker också pekar på den ökande ekonomiska ojämlikheten, så lägger han till en annan dimension som kort sammanfattas på bokens omslag: ”Övervakningskapitalismen ändrar på spelreglerna inom staten och ekonomin. En handfull internetföretag ockuperar det offentliga rummet och tränger ner den arbetande mitten i digital livegenskap.”⁷

I *Kapitalets* första band, redogör Marx för sina tyska läsare om sin analys av den engelska kapitalismen, *De te fabula narratur*, den här historien handlar om er [och er framtid]. Författare i syd som skriver om den framväxande medelklassen borde läsa skildringarna om medelklassen i norr. Under den rådande politiska ekonomin visar de att historien om medelklassen inte leder till ”olivformade” samhällen utan till allt brantare pyramider. Mellan 1980 och 2014 fick de 40 procenten i mitten av inkomstskikten i Indien se sina inkomster öka med hälften så mycket som landets genomsnitt. Den översta procentens andel av inkomsterna är tillbaka på kolonialtidens nivåer strax innan andra världskriget.⁸ Konsultföretaget McKinsey rapporterade nyligen apropå Kina, att ”inom den spirande medelklassen är står den övre medelklassen i begrepp att bli den viktigaste motorn för konsumtion under det kommande decenniet”.⁹ De observanta kinesiska sociologerna i Shanghai har just påbörjat sitt första projekt efter analysen av medelklassen; om Kinas superrika. De förhoppningsfulla bedömarna i norr, som OECD:s sekretariat, eller de i syd, som förväntar sig att medelklassens strävanden ska leda till ett gott samhälle, med ”intolerans mot korruption” och ”tillit till andra”, borde läsa Snigdha Poonams nyutkomna, häpnadsväckande bok om Indiens ”Dreamers”, unga uppåtsträvande från medelklassen som utför avancerade svindlerier via internet eller callcenters; från att sälja falska utbildningar eller arbeten, till att pressa pengar från äldre amerikaner med hjälp av hotelser från skattemyndigheten.¹⁰

Den överdrivna optimismen kring medelklassen, i nord och syd, bör ses som ett symptom, ett uttryck för pågående utvecklingsprocesser. Vad gäller nord är det viktigaste att inse att den förhärskande litteraturen om medelklassen är en kritik av den pågående ökande ojämlikheten. Det är inte en

diskurs om en medelklass som hotas underifrån, av arbetarnas fackföreningar och statliga bidrag till de fattiga. Det handlar om en klass som blir övergiven, lämnas på efterkälken av ett ekonomisk ledarskap man tidigare sett upp till och vars livsstil man beundrat. Med andra ord är det en objektivt progressiv diskussion, trots att den ibland har en ton av apokalyptisk självömkan. Den pekar på en stor möjlig bas för progressiv beskattning av de rika.

Arbetslivet är en annan mötesplats mellan vänstern, arbetarrörelsen och den lönearbetande medelklassen. Det finns en växande motsättning mellan en yrkesutbildad medelklass av lärare, sjukvårdspersonal, offentliganställda, statstjänstemän å ena sidan, och de kapitalistiska styrformernas inriktning på arbete för profit vilket tränger allt djupare in i de offentliga verksamheterna. Det sistnämnda är, och bör vara, en förolämpning mot varje yrkesutbildad - mot hennes stolthet över förvärvat sakkunskap, mot hennes yrkes- och objektivitetsetik, och mot hennes glädje över att arbetet har ett inneboende värde och är roligt. Arbetsmarknadens begynnande digitalisering kommer sannolikt att drabba både yrkesinnehållet och den stora massan tjänstemän hårt.

Vidare, så krockar redan den utbredda miljömedvetandet inom medelklassen med profitintresset bland fastighetsutvecklare, skoningslösa företag inom råvaruutvinning och med producenter av alla sorters miljöföreningar.

Men medelklassens förhållande till arbetarklassen, prekariatet och de fattiga är fortfarande en känslig och viktig fråga för vänstern. Utvecklingen i Frankrike sedan 1980-talet visar farorna. Med den högergir som François Mitterands socialistiska-kommunistiska regering gjorde 1983, blev socialisterna ett parti för den utbildade medelklassen, och kommunisterna, som svalde högersvängen, blev ointressanta för arbetarklassen och föll samman. Den främlingsfientliga Nationella fronten blev de franska arbetarnas främsta parti – det enda parti som (de franska) arbetarna upplevde stod upp för dem – och en kortsynt miljörörelse inom medelklassen skapade den massiva, ideologiskt förvirrade men verkligt folkliga rörelsen Gula västarna.

I ledande media i USA och Storbritannien har ”arbetarklassen” åter hamnat i förgrunden, men som en fågelskrämma; som Trumpanhängare och Brexit-förespråkare. Så varje vänsterrörelse som gör halt vid den lägre medelklassen är dömd, inte bara moraliskt utan också politiskt.

De senaste åren har vi fått en del lärdomar om att hantera medelklassen ur ett jämlikhetsperspektiv. En kommer från Brasilien: gör inte som Lula-Dilmas regering gjorde, det vill säga att bara omfördela inkomsterna bland befolkningens nedre 90 procent. *Bolsa Familia* var på många sätt en väldigt effektiv social politik, den lyckades lyfta upp fattiga till en mycket låg kostnad, och detsamma gällde för höjningen av minimilönen och utvidgandet av högre utbildning till tidigare exkluderade klasser. Men när råvaruboomen tog slut upplevde den skuldsatta konsumerande medelklassen att de hade betalat för de fattiga. Och det stämmer att den minskade ojämlikheten inte hade betalats av de enormt rika tio procenten utan av de som kan kallas medelklassen,¹¹ vilka därmed till och med kunde mobiliseras politiskt för en skurk som Bolsonaro. Beskatta de rika, inte medelklassen.

I USA, men också i delar av Europa, exempelvis Frankrike, riktar medelklassen nu även sina klagomål mot det som beskrivs som arbetarklass. Även om det är tveksamt för en samhällshistoriker, så ska nutida jämlikhetssträvande politiker och aktivister inte ge sig in i sådana gräl, och inte heller bör kroppsarbetarnas typiska irritation över tjänstemännens löneförmåner bli för framträdande. Uppgiften är att utveckla en gemensam kultur för lönearbetares rättigheter och för ett värdigt arbete.

Under hanteringen av klimat- och miljöfrågor måste man alltid ha ekologisk ojämlikhet och en klassanalys av ansvaret för, och sårbarheten inför, klimatförändringarna i åtanke. Det är skillnaden mellan en bankirernas president som Emmanuel Macron och folk med vänsterståndpunkter.

Samhällsansvar är en del av medelklasssideologin. Precis som för alla storslagna självbekräftande ideologier har den predikats mer än praktiserats. Å andra sidan är det uppenbart att samhällsansvar måste innebära att bry sig om folk nedanför medelklassens livsvillkor, prekariatet, de arbetslösa, de fattiga och förtryckta minoriteter och invandrare. Anständiga förhållanden och öppna vägar för social rörlighet åt de sistnämnda är också central för att förverkliga ett annat av medelklassens kärnvärden, trygghet.

Kort sagt, tjugoförsta århundradets vänsterpolitik kommer att fordra en proaktiv medelklasspolitik.

”

Om 2000-talet beskrivs i klasstermer så är det som medelklassens århundrade. Men medelklassen visar sig inte som ett teoretiskt problem utan som ett politiskt spørsmål.

Klassernas framtidsutsikter

Så i världsskala har vi arbetare i syd som sitter fast i förindustriellt arbete och förindustriella arbetsförhållanden, eller i kvasiindustriell ”informalitet” utan rättigheter, och arbetare i norr som är uppsplittrade, polariserade och övervakade. I andra ändan har vi kapitalet som är rikare och globalt mäktigare än någonsin, och dessutom dynamiskt i nya digitala teknikföretag och spektakulära fastighetsförvaltningsprojekt. Medelklasserna i syd fick sina 15 år i rampluset i början av tjugohundratalet, ungefär som medelklasserna i Europa efter Napoleontiden för tvåhundra år sedan. Men den nutida forskningen om medelklassen i norr tyder på att deras framtid inte är så lysande, en medelklass som har övergivits av en allt rikare överklass.

Vi lever förvisso i bistra tider med ökande ojämlikhet och utsugning och en drastisk försvagning av arbetarrörelsen, som utgjorde själva kärnan för mycket av tjugonde århundradets sociala framsteg. Om ovanstående analys är mer eller mindre korrekt, så är det osannolikt att starka arbetarrörelser någonsin kommer att uppstå i det globala syd.

Men vore det förnuftigt och vetenskapligt korrekt att betrakta denna situation som stabil eller som en stadig trend in i framtiden, (förutom att det också vore uttryck för en moralisk uppgivenhet)? Jag tror inte det.

Låt oss först av allt inte glömma att dagens missgynnade grupper på det hela taget äger mycket mer kreativa resurser än de för ett sekel sedan, lever under mycket mindre uttalad misär, är mycket friskare, kunnigare om världen, mycket mindre nedtryckta av rasism, sexism och andra ideologier om inneboende underlägsenhet och oduglighet, och ofta har tillgång till kommunikationsmedel och massmedia.¹²

Som den mest intelligenta delen av den internationella kapitalistklassen inser, åtminstone sedan Davos 2015, är denna allt snabbare koncentration av rikedom och makt hos de 1 procenten mycket riskabel, och kommer troligen att ge upphov till motstånd och uppror från stora delar av de utelämnade 99 procenten. Hittills har få politiker lyssnat på den upplysta borgarklassen, men de kommer troligen att tvingas skörda det de har sått.

Kapitalets nuvarande makt kommer troligen också att störas av två andra globala processer med oförutsägbara konsekvenser. Den ena är globaliseringsens nya geopolitiska dynamik,

som har följt på det korta mellanspelet mellan 1980 och 2008 med marknadsdriven (politiskt underlättad) globalisering, som följde på 1900-talets politiska globalisering - från den ryska revolutionen till slutet av kalla kriget. USA kommer uppenbarligen inte att acceptera Kinas uppgång, och det kommer att störa världsekonomin på oförutsägbara sätt.

Den andra förändringen av de globala parametrarna är utmaningen från klimatförändringarna. Den drivs nu av en generationsrörelse av tidigare aldrig skådad internationell omfattning. Lösningen av klimatförändringarna måste hantera en mängd motstridiga intressen på en enda gemensam planet, nationella och internationella intressen, industri-, klass- och regionala intressen. Alla dessa konflikter kommer att handla om och ifrågasätta de 1 procentens privilegier.

I det tjugoförsta århundradet måste arbetarklassen hitta nya sätt att uttrycka sig och ställa krav, utöver fackföreningarna och arbetarpartierna. Både pre- och postindustriella mobiliseringar och organisationer kommer att väcka de förtryckta. ”Jordens fördömda” i detta sekel kanske inte blir revolutionära i 1900-talsmening. Men de kommer troligen att bli mer upproriska, mer medvetna om att ”en annan värld behövs” och kanske är möjlig. Inför de kommande upproriska kraven kommer delar av den övre kapitalistklassen kanske att med viss nostalgi titta tillbaka på industrikapitalismen och dess klasskompromisser, med bindande kollektivavtal och respektfulla reformistiska arbetarpartier. I jämförelse med det förra seklets centrala områden där klassaspekter kom till uttryck så kommer det kort sagt att bli mindre fackligt arbete, mindre arbetarpartiformism och fler sociala kravaller, mer arbetarmotstånd utan klassidentitet och mer politisk populism av olika sort. Men oavsett hur det ramas in, så kommer högst sannolikt sambandet mellan kapital och arbete att fortsätta att vara kärnan i samhällskonflikterna – och därmed är klassanalyser fortfarande i högsta grad relevanta.

När detta skrivs, i slutet av 2019, präglar social oro stora delar av världen. Om vi inte räknar med utpräglat politiskt nationella konflikter som i Hongkong och Katalonien, eller de över- och medelklassbaserade protesterna i Bolivia, så finns det stora samhällsekonomiska proteströrelser i Pakistan, Irak, Libanon, Algeriet, Haiti, Ecuador, Chile – samtliga jämlikhetssträvande men med mycket varierande socio-kulturell och ideologisk färg. Tydligt islamistisk i Pakistan, klart sekulär i Irak och Libanon, mindre uttalat så i

Algeriet, fattigpopulistisk i Haiti, ett starkt ledarskap och organisering rotad i ursprungsbefolkningen i Ecuador, en allmänkyrklig, klassiskt socialistisk och feministisk vänsterkultur i Chile. Överallt utom i Ecuador, där CONAIE, ursprungsfolkens nationella samordning, varit utslagsgivande, har organisationerna varit underordnade rörelsen, vilken mobiliserats genom sociala medier. Gymnasieelever och universitetsstudenter, arbetslösa ungdomar och fattiga i städerna utgjorde förtrupperna, men det deltog också viktiga fackföreningar, både lokala, som hamnarbetarnas fackförening i Valparaíso, och nationella förbund, om än små, som FUT i Ecuador och CUT i Chile, och där fanns yrkesorganisationer för lärare och universitetsprofessorer, advokater och läkare. Detta kan mycket väl ha varit en generalrepetition för kommande tider. Hittills, i början av november, har resultaten varit lovande, en tydlig men begränsad reträtt av regimen i Ecuador, tydliga eftergifter och möjligen en stor omställning av hela det nyliberala systemet av ojämlikhet och privatiseringar i Chile. De andra sammandrabbningarna pågår fortfarande utan något resultat i sikte, men rörelserna har redan visat motståndskraft, framförallt i Algeriet.

Tillägnan

I sin sista, postumt utgivna bok, *How to Be an Anticapitalist in the Twenty-First Century*,¹³ gav Erik Olin Wright oss en värdefull riktningangivelse mot en annan framtid, en mångskiftande erosion av kapitalismen, en parallell till kapitalismens eget framträdande ur feodalismens långsamma sekulära sonderfall. Han var en pacifistisk präglad rationalist, världen är ingendera. Kapitalismen kommer sannolikt inte att ”vittra” fredligt och prydligt, dess eventuella försvinnande kommer mer sannolikt att likna dess uppsving till makten, i ett virrvarr av krig och komplicerade politiska och sociala konflikter. Efter slutet på den revolutionära cykelns från 1789 till 1949, kommer utmaningarna från jordens upphettning att bli det första testet på kapitalismens överlevnadsförmåga. <<

Ur *Catalyst*, vol 3, nr 3, hösten 2019. Artikeln grundar sig på en föreläsning vid en minneskonferens för Eric Olin Wright, som hölls i Madison, Wisconsin, 2 november 2019. Del 1 publicerades i Röda rummet nr 1/2020.

Översättning från engelska:
Göran Källqvist

Artikelns fotnoter publiceras på vår hemsida rodarummet.org



Samhällsansvar
är en del av
medelklassideologin.
Precis som för
alla storslagna
självbekräftande
ideologier har den
predikats mer än
praktiserats. Å andra
sidan är det uppenbart
att samhällsansvar
måste innebära att bry
sig om folk nedanför
medelklassens
livsvillkor, prekariatet,
de arbetslösa, de
fattiga och förtryckta
minoriteter och
invandrare.

Olympe de Gouges

– en bortglömd revolutionär

Många kvinnor har utfört stordåd under mänsklighetens utveckling, men av den patriarkala historieskrivningen bara tilldelats andraplansroller eller helt förtigits. En sådan är 1700-talets Olympe de Gouges som Christina Schmidt porträtterar.

Olympe de Gouges fördes upp till schavotten på Place de la Révolution i Paris den 3 november 1793, för att möta samma öde som bland andra Marquis de Condorcet och Marie Antoinette tidigare mött.

Genom att halshugga de Gouges, och förstöra eller förpassa hennes böcker, teaterpjäser, memoarer, politiska manifest och romaner till bibliotekens skrymslen, avsåg Robespierres terrorregim att förtiga hennes feministiska idéer och profetiska utopier.

Hon var 45 år när hon giljotinerades. Utan att vackla förutspådde hon före dekapiteringen, med stoiskt lugn, att hennes röst skulle göra sig hörd från djupet av hennes grav.

Ungefär 200 år senare infriades hennes profetia. 1981 publicerades den första biografen över hennes liv. Därefter följde flera biografier, och i Frankrike i dag bär ”skolor, gator och offentliga institutioner hennes namn där man framhåller henne både som den första verkliga franska feministen och som den första franska dramatiker som på allvar vågat utmana den lukrativa slavhandelns profitörer”, skriver idéhistorikern Michael Azar i ett porträtt 2018 (Göteborgs Posten 4/11).

Enligt Benoît Groult, som skrivit en introduktion till Olympe de Gouges verk, bör hon i synnerhet bli ihågkommen som den första kvinnan i Frankrike att avfatta en *Deklaration om Kvinnans och Medborgarinnans Rättigheter* (1791)

ARTIKELFÖRFATTARE

Christina Schmidt

är före detta idéhistoriker. Hon har bland annat skrivit en avhandling om antropologen och filosofen Claude Lévi-Strauss.



BILD. Olympe de Gouges. Målning av Alexandre Kucharski (circa 1787)

som berör principen om jämställdhet mellan könen. Hon var dessutom den första feminist (innan termen fanns) som förstod att sexism var en variant av rasism, varför hon gjorde uppror såväl mot kvinnoförtrycket som mot slaveriet av de svarta. Hon försvarade alla frihetliga rättigheter såsom rätten till fritt val av äktenskapspartner och till skilsmässa. Hon värnade om unga mödrar och oäkta barn, vars svåra belägenhet hon skyllde på den patriarkala ordningen. Hon gav sitt liv för det hon trodde på.

Inledningen till hennes deklARATION ger en bra bild av de Gouges mod och rättframhet. Dess första paragraf lyder: ”Kvinnan föds fri och förblir jämställd mannen i fråga om rättigheter...” Den riktar sig direkt till mannen, och är ett svar på, eller komplement till 1789 års *Deklaration om de Mänskliga Rättigheterna*. De Gouges frågar mannen om han är kapabel att vara rättvis. ”Det är en kvinna som ställer frågan till dig”, säger hon och tillägger ”du kommer åtminstone inte att frånta henne den rättigheten”.

”

Kvinna, vakna, förnuftets klocka hörs över hela universum; tänk på dina rättigheter ... Åh kvinnor! Kvinnor, när kommer ni upphöra att vara blinda? Vilka är fördelarna som ni skördat från revolutionen?”



De Gouges var med andra ord inte en naiv dagdrömmare. Hon deltog aktivt i det offentliga politiska livet – vilket hade sitt pris. Som kvinna skulle hon veta sin plats. Följaktligen utsattes även hon för den offentliga agan och det fängelsestraff som inte sällan användes för att återföra kvinnan till hemmet.

Säg mig vem har givit dig den oinskränkta makten att förtrycka mitt kön? Din styrka? Dina talanger? Betrakta skaparen i sin visdom; skärskåda naturen, som du tycks vilja närma dig, i hela dess storhet, och ge mig, om du vågar, exemplet på denna tyranniska makt. Vänd dig till djuren, rådfråga naturkrafterna, studera växtriket, kasta en hastig blick på den organiserade materiens alla modifikationer, och ge efter för beviset när jag erbjuder dig möjligheten; sök, genomforska, och urskilj, om du kan, könen i naturens ordning. Överallt kommer du att finna dem sammanflätade. Överallt samarbetar de i en harmonisk helhet för detta odödliga konstverk.

Endast människan har fantiserat fram en princip som rör detta undantag. Nyckfull, blind, uppläst av vetenskaperna och nedsänkt i upplysningens och skarpsinnets århundrade till den krassaste okunnighet, vill hon befalla som en despot över ett kön som har begåvats med alla intellektuella förmågor; som gör anspråk på att ta del av revolutionen, och kräva sina rättigheter till jämlikhet, minst sagt.

Samtidigt är den en uppmaning till kvinnan: ”Kvinna, vakna, förnuftets klocka hörs över hela universum; tänk på dina rättigheter ... Åh kvinnor! Kvinnor, när kommer ni upphöra att vara blinda? Vilka är fördelarna som ni skördat från revolutionen?”

Vem var då denna skarpsinniga och stridbara kvinna? Civilrättsligt var hon dotter till slaktaren Pierre Gouze och hans fru, Anne-Olympe Mouisset, dotter till en klädeshandlare. Enligt Olympe de Gouges själv var hon oäkta dotter till den boklärde markisen Le Franc de Pompignan.

Marie Gouze, som var det namn hon en gång blivit döpt till, blev vid 16-års ålder bortgift mot sin vilja, och fick en son ett år senare. När hon några månader efter hans födsel blev änka vägrade hon att trygga sin tillvaro genom det val som vid den här tiden stod kvinnor till buds – ett nytt äktenskap. I stället flyttade hon till Paris där hon umgicks i de litterära salongerna och blev hänförd av de gryende revolutionära tankegångarna. Hennes horisont försköts radikalt. Samtidigt som hon protesterade mot Ludvig XVI:es giljotinering försvarade hon 1789 års revolutionära deklaration om de mänskliga rättigheterna och ansåg till och med att den inte sträckte sig tillräckligt långt. Den avsåg endast mannen och bortsåg från kvinnans medborgerliga och mänskliga rättigheter, vilket föranledde de Gouzes ovan nämnda deklaration.

De Gouze var emellertid inte ensam kvinna att delta i det offentliga politiska livet i Frankrike på 1700-talet. Välutbildade kvinnor, och även blomster- och fiskförsäljerskor reste radikala sociala, politiska och ekonomiska krav. De ville ha juridiskt lika rättigheter inom äktenskapet, rätten till skilsmässa och utökade rättigheter för änkor över egendom och sina barn. De krävde utbildningsmöjligheter för flickor och engagerade sig i kvinnors hälsa. De organiserade sig bland annat i Förbundet för Revolutionära Republikanska Kvinnor. De demonstrerade framgångsrikt för tillgång till bröd och för förflyttningen av regeringen från Versailles till Paris.

Kvinnans delaktighet i revolutionen och etablering av den franska republiken kanske speglas i att en kvinna, Marianne, blev nationalsymbol. Eugène Delacroix målning *La liberté guidant le peuple*, på svenska *Friheten på barrikaderna*, där en barbröstad kvinna med en flagga i högsta hugg leder massorna, är en bra illustration på detta.

De Gouzes politiska engagemang ledde till att hon från att ha varit kurtisan blev intellektuell, trots att hon, som de flesta kvinnor i sin samtid, var analfabet. Hon fick diktera sina texter. Men hon var van vid att framföra sina åsikter i den ena eller andra frågan offentligt – på affischer, i flygblad eller från en talarstol. Hon tog sig rätten att använda sitt intellekt och att åldras utan skam. Den främsta drivkraften bakom hennes trots mot den konvens som förpassade kvinnan till hemmet, bort från det offentliga blickfånget, var hennes sociala patos. Hon argumenterade såväl för införandet av socialbidrag som för inrättandet av boenden för äldre, barn och arbetslösa. Hon var emot slaveriet i de franska kolonierna. Hon uppmärksammade de undermåliga sanitära förhållandena på sjukhus och barnbördshus. Hon var för rätten såväl till fritt val av äktenskapspartner som till skilsmässa.

Hon nöjde sig inte med att enbart uttala sig i en rad sociala rättvisefrågor, hon kom även med uppslag på hur hennes förslag till reformer skulle finansieras. Lyxskatt var en av hennes lösningar.

De Gouges var med andra ord inte en naiv dagdrömmare. Hon deltog aktivt i det offentliga politiska livet – vilket hade sitt pris. Som kvinna skulle hon veta sin plats. Följaktligen utsattes även hon för den offentliga agan och det fängelsestraff som inte sällan användes för att återföra kvinnan till hemmet.

En samtida till de Gouges, en med-syster kunde man säga, Madame Théroigne de Méricourt, som under åskådarnas jubel och applåder utsattes för sådan publik bestraffning, för så illa av upptuktelsen att hon tappade förståndet och dog i fängelse tio år efter misshandeln.

De Gouges hade tydligen starkare nerver. Då hennes advokat vägrade att ta sig an hennes fall höll hon själv försvarstalet inför sin avrättning, den 3 november 1793.

Motståndare till intriger, främmande för system, partier, som delat Frankrike har jag endast dragit slutsatser av det jag sett med mina egna ögon ... Jag har häcklat de onda och jag har offrat hela min förmögenhet till Revolutionen.

Robespierre har alltid framstått för mig som en ärelysten man utan begåvning, utan själ. Jag har alltid sett honom redo att offra hela nationen för att uppnå diktaturen. Jag har inte kunnat uthärda denna galna och blodiga ambition och jag har förföljt den på samma sätt som jag förföljt tyrannerna.

Sedan en månad tillbaka befinner jag mig i bojar. Jag var redan dömd av Robespierres stora råd – som hade bestämt att jag skulle giljotineras inom åtta timmar – innan jag ställdes inför den Revolutionära Domstolen. Min oskuld, min energi och min fassansväckande arrestering fick säkert denna blodskonventikel på andra tankar. Den kände att det inte var enkelt att anklaga någon som mig och att det skulle vara svårt att rentvå sig från dylikt angrepp. Det ansågs vara mer naturligt att framställa mig som en galning.

Galen eller klok har jag aldrig upphört att tjäna mitt lands goda.

Galenskap var ett sätt att osynliggöra henne. Ett annat var att förminska hennes verk genom att påstå att hon väckt uppmärksamhet enbart på grund av sin skönhet, som var omtalad och om vilken ett porträtt av henne i Musée Carnavalet vittnar.

Snarare var hon en klarsynt kvinna som mitt i stridens hetta förmådde ifrågasätta sin medrevolutionär Robespierres trovärdighet. <<

Att ena arbetarklassen

– presentation av Framåt kamrater

Röda rummet har i ett antal nummer låtit samtida politiska rörelser presentera sig själva. Framåt kamrater, med rötter i den autonoma och syndikalistiska miljön, beskriver hur de söker olika former för mobilisering, i den övergripande målsättningen att ena arbetarklassen.



FOTO: Anders Nilsson



Arbetarklass förstås ofta som fattiga förhållanden och ibland som vissa kläd- och musikstilar eller vanor. Arbetar- eller underklass beskrivs i motsats mot medelklassen. Att vara arbetarklass blir nåt att antingen vara stolt över, klassresa bort ifrån eller till och med nåt för andra att tycka synd om.

Framåt kamrater som idé föddes 2017. Först och främst genom praktik, ur ett antal mobiliseringar. En utomparlamentarisk åttonde mars, den första i Göteborg på många år. En resa till G20-mötet i Hamburg, en blockad av Europas tredje största hamn en het julidag och byggandet av ett nordiskt kamratnätverk. Stoppandet av NMR:s marsch senare samma höst. Omkring oss såg vi kompetenta, handlingskraftiga och outtröttliga kamrater som av någon anledning inte lyckats organisera sig. Varför? Nästa steg blev det teoretiska. Studier och diskussioner, vilka mynnade ut i en form, den form som vi tror för närvarande gör oss mest ef-

fektiva och demokratiska som politisk organisation - en form under ständig utvärdering och förändring.

Formen, Framåt kamrater, offentliggjordes våren 2018, och det finns ingen poäng i att någon, särskilt inte vi, ska dra några svulstiga slutsatser efter bara två år. Istället gör vi ett par nedslag i sånt vi tycker varit viktigt längs vägen.

Konflikträtten och anställningsskyddet

En höstkväll, det mörknar utanför Kvinnofolkshögskolans fönster. Matsalen fylls av vårdarbetare, omsorgsarbete, pedagoger, servicearbetare, sjuk-

skrivna och andra kvinnor och transpersoner. Vi kommer för att diskutera strejker och konflikter på arbetsplatsen. vad innebär strejkrätten för de av oss som inte producerar bildelar, utan hjälper en människa i livets slutskede? Hur ska man kunna strejka eller maska när de som blir lidande först inte är kapitalet, utan högstadieelever med ofullständiga betyg? Vi i Framåt kamrater kallade till en strejkrättskväll för kvinnor och transpersoner för att undersöka de här frågorna tillsammans.

Vårt arbete med konflikträtten ställde oss ofta öga mot öga med arbetskamrater och vänner som inte såg sig som arbetare, och som inte visste att kon-

flikträtten var på väg att inskränkas. Varför skulle man bry sig om det? För att kunna möta deras frågor var vi först tvungna att bilda oss själva. Det fåtal i organisationen som hade mycket kunskap om arbetsrätt och arbetskritik fick dela med sig av sina erfarenheter till oss andra. Det innebar i praktiken att expertis utjämnades från enstaka män, till queers och kvinnor. Något som kom att prägla organisationens arbete i kampen för konflikträttens försvar.

I vänsterorienterad feminism och queeraktivism pratas det förstås om klass, men nästan bara i sociologiska termer. Arbetarklass förstås ofta som fattiga förhållanden och ibland som vissa kläd- och musikstilar eller vanor. Arbetar- eller underklass beskrivs i motsats mot medelklassen. Att vara arbetarklass blir nåt att antingen vara stolt över, klassresa bort ifrån eller till och med nåt för andra att tycka synd om. Men, som vi skriver om i vår plattform, Framåt kamrater använder en politisk klassdefinition: arbetarklassen definieras av sitt konfliktförhållande till kapitalistklassen. De exploaterar vårt arbete och vill alltid pressa ner priset på vår arbetskraft. Som klass har vi motsatta intressen.

Vårt arbete med strejkrätten gick ut på att föra fram vår syn på klasskampen, och därigenom förklara strejkvapnet och hur viktigt det var att försvara det. Det gjorde vi på platser där klasskampen sällan är central. Den strejkrättskväll vi höll på Kvinnofolkshögskolan är ett sådant exempel. Ett annat är vårt första offentliga föredrag som vi gjorde på Reclaim Pride, en alternativ Pridefestival i Göteborg. I ett mörkt rum berättade vi om konflikten i hamnen och hur den hängde samman med arbetsköparnas och statens angrepp på oss i arbetarklassen.

Vi var en del i arrangerandet av två nationella aktionsdagar under paraplyet Strike Back. Den första samlade flera tusen deltagare, hade talare från ett trettiotal fackföreningar och kunde genom femfingertaktik samla en sällsynt bredd. Den andra aktionsdagen ägde rum efter att den socialdemokratiska partipiskan tystat alla kritiker och hade betydligt mindre uppslutning. Polisen tog chansen att angripa ett pride-tåg för strejkrätten (Strike Pride) med batonger och pepparspray, båda på sina sätt lärorika upplevelser.

Vi förlorade kampen mot inskränkningen av strejkrätten. Idag står vi inför ett liknande angrepp i och med förestående inskränkningar av LAS. Hur vinner vi den här gången? Hur kan man driva dagsaktuella krav och försvara historiska segrar, utan att för den

sakens skull hänfalla åt reformism? Går det att mobilisera till försvar för LAS, och samtidigt öppna en horisont mot någonting annat, mot ett alternativ, mot en annan möjlig värld? Vi tror att det måste gå.

Till antifascismens försvar

Det händer att vi blir tillfrågade om att komma någonstans för att backa upp en antifascistisk mobilisering. Inte därför att vi är störst eller bäst när det kommer till antifascistiskt arbete, utan därför att vi kan. Vi har under åren, både innan och efter att vi bildats som formell organisation, varit tvugna att skaffa oss en del erfarenhet i frågan. Dessutom har vi en storlek och struktur som tillåter att vi skickar delegater, och försöker alltid göra det när vi blir ombedda. Ibland dyker frågan upp genom något av de internationella nätverk vi är medlemmar i eller arbetar nära, som när vi reste till Budapest i Ungern och Helsingfors i Finland. Oftast kommer förfrågningarna från kamrater i mindre städer i Göteborgs närhet. Så var fallet med Kungälv den första maj 2019.

Vi drev linjen att vårt traditionella första maj tåg (i Syndikalisternas regi) behövde senareläggas för att möjliggöra närvaro i Kungälv, dit nazisekten Nordiska Motståndsrörelsen (NMR) förlagt en marsch. Så blev det, och motdemonstrationen där såg till att forma dagen till ett brakfiasko för nazisterna, som inte återvänder i år. Men det var inget lätt beslut, och kritiserades hårt såväl innan som efter. Vi anser att själva premissen för kritiken, att vi gör avkall på att propagera för och sprida vänsterpolitik genom att hålla en konfrontativ antifascistisk demo, är falsk. Det finns ingen inneboende motsättning mellan klasskamp och antifascism. Klasskamp utan antifascism är sårbar och exkluderar stora delar av arbetarklassen i allmänhet och den organiserade arbetarrörelsen i synnerhet. Fascisterna angriper oss som arbetare och revolutionära socialister, men också som queers, kvinnor, icke-vita, funkisar. Detsamma gäller omvänt, antifascism utan klasskamp kan aldrig helt utrota fascismen eftersom den inte angriper rötterna som fascismen växer ur.

Det är ingen hemlighet, varken i borgarmedia eller i klassen, att det är den revolutionära vänstern som står i främsta ledet i kampen mot fascismen. Varje tillfälle vi får att befästa detta faktum blir indirekt ett tillfälle att nå ut till klassen och i handling visa vad vi kan åstadkomma. En lyckad antifa-demo är i sig bra propaganda för oss, propaganda som når ut till långt fler människor än vad en vanlig, traditionsenlig

första maj-demonstration skulle göra. Självklart finns det tillfällen då vi inte kan lägga våra resurser på att bemöta olika former av fascistisk organisering. Det finns reaktionära grupperingar som kan tigas ihjäl och som självdör på grund av brist på social bas och dess anhängares inkompetens. Men så var inte fallet på första maj i Kungälv och NMR är inte en sådan gruppering.

Vi menar att en traditionsenlig första maj-demonstration inte är en politisk handling som i sig förändrar samhället utan istället främst ska ses som ett kvitto på hur effektivt vårt arbete varit under året. För SAC är den syndikalistiska första maj-traditionen ett kvitto på hur synligt och stridbart förbundet varit på arbetsplatserna. En demonstration med ungefär en tredjedel så många deltagare som året innan skulle vara demoraliserande och mana till eftertanke, om den skedde i ett vakuum. Men när det skedde 2019 så visste vi att många kamrater ägnade kvällen åt vila efter en lång dags kamp på gatorna. Och det kan vi inte vara överdrivet missnöjda med.

Framåt, kamrater!

Det är kontinuerligt och hårt politiskt arbete som förändrar samhället. Ibland innebär det arbetet att göra avkall på traditioner för att effektivt kunna bemöta en specifik situation. Så blir fallet 2020, när det nya coronavirusets spridning förändrat spelreglerna för politiska mobiliseringar. Om vi inte kan samlas några tusen i ett tåg på gatan, hur samlas vi då? Det är en fråga som sysselsätter organisationen i skrivande stund.

Redan innan coronakrisen var framtiden oviss. Fascismen står i farstun, arbetarklassen angrips målmedvetet av näringslivet, klimatkatastroferna äger redan rum. Därför hoppas vi innerligt att 2020 blir året då fler organiserar sig socialistiskt och feministiskt. Gärna med oss, eftersom vi tror oss skapa en form som tål att växa ännu mer, en form som möjliggör aktivitet och omsorgsfullt gör idéer till gemensam handling. Fördelarna med att vara organiserad framgår nu med största tydlighet. Var skulle vi annars vända oss med våra idéer och behov när läget förändras radikalt från dag till dag? När vi sägs upp, varslas och som vanligt inte kan lita på soc och Försäkringskassan? När vi isoleras i trånga hyresrätter medan Svenskt Näringsliv tar varje chans att flytta fram positionerna? Var ska vi vända oss, om inte till varandra?

Framåt kamrater, mars 2020 <<

”

Det är ingen hemlighet, varken i borgarmedia eller i klassen, att det är den revolutionära vänstern som står i främsta ledet i kampen mot fascismen. Varje tillfälle vi får att befästa detta faktum blir indirekt ett tillfälle att nå ut till klassen och i handling visa vad vi kan åstadkomma.



Tack till alla er som
skickar oss ekonomiska
bidrag vilket gör att Röda
rummet kan fortsätta komma ut!

Ett särskilt
stort tack till
vår generöse
sponsor
Krister
Johansson i
Mölnlycke, vars senaste bidrag
garanterar utgivningen det här året.

Gärna mer sånt!

Postgiro 13 04 07 -0

röda
rummet.